

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1889.

Andra Kammaren.

N:o 15.

Onsdagen den 6 mars.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades de i kammarens sammanträden den 26 och 27 nästlidne februari förda protokoll.

§ 2.

Upplästes följande tvenne till kammaren inkomna sjukbetyg:

1:o. Att ledamoten af Andra Kammaren herr ingenjör *Z. Larsson* af sjukdom (luftrörskatarr) tills vidare är förhindrad att lemna sina rum, intygas.

Upsala den 4 mars 1889.

Ivar Lundberg,
leg. läkare.

2:o. Att medicine doktor *Carl Nyström* till följd af olycksfall (benbrott) tills vidare är hindrad att infinna sig vid Andra Kammarens sammanträden, intygar.

Stockholm den 4 mars 1889.

E. S. Perman,
leg. läkare.

§ 3.

Jemlikt förut fattadt beslut företogs nu val af tjugufyra valmän för att utse Riksdagens fullmäktige i riksbanken och i riksgäldskontoret jemte deras suppleanter; och utsågos dervid till *valmän*:

Herr *H. M. E. Amnéus,*

» *Folke Andersson,*

Andra Kammarens Prot. 1889. N:o 15.

Herr *M. Andersson* i Löfhult,
 » *P. Andersson* i Högkil,
 » *J. A. Andrén*,
 » *M. Arhusiander*,
 » *J. F. Carlsson* i Fogelhem,
 » *M. Dahn*,
 » *J. Ericson* i Borekulla,
 » *Ollas A. Ericsson*,
 » *P. Holm*,
 » *P. O. Hörnfeldt*,
 » *J. A. Johansson* i Strömsberg,
 » *O. Jonsson* i Hof,
 » *A. V. Ljungman*,
 » *I. Lyttkens*,
 » *J. P. Nilsson* i Kägglå,
 » *P. Pehrson* i Törneryd,
 » *C. F. Petersson* i Dänningelanda,
 » *I. K. Söderblom*,
 » *G. Thestrup*,
 » *P. Truedsson*,
 » *A. Westrin*
 och » *S. Wieslander*,

hvar och en med 105 röster.

Härefter anställdes val af sex suppleanter för de sålunda utsedde valmännen. Efter valsedlarnes öppnande och sedan Kammaren beslutat, att 73 valsedlar, å hvilka fans upptaget namnet »*J. Ericson* i Borekulla», vid det förhållande att herr Ericsson redan blifvit utsedd till ordinarie valman, skulle kasseras, befans att till *suppleanter* blifvit utsedde:

Herr	<i>J. P. Dahlberg</i>	med 107 röster,
»	<i>E. Svensson</i> från Karlskrona.....	» 106 »
»	<i>C. W. Collander</i>	» 106 »
»	<i>J. Johnsson</i> i Thorsberg	» 106 »
»	<i>J. Bromée</i>	» 106 »
och	» <i>N. Nilsson</i> i Skärhus.....	» 106 »

Ordningen mellan de suppleanter, som erhållit lika antal röster, blef genom lottning bestämd sådan den här angifvits.

§ 4.

Justerades protokollsutdrag angående de i nästförestående § omnämnda tvenne val.

§ 5.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till Riksdagens skrivelser

dels till konungen:

n:o 8, angående utsträckt användning af undsättningsfondens tillgångar; och

n:o 10, med anledning af Kongl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning beträffande förändrad organisation af kavalleriet;

dels till fullmäktige i riksgäldskontoret:

n:o 9, angående riksgäldskontorets förvaltning under den tid, som förflutit sedan ansvarsfrihet senast tillerkändes fullmäktige i nämnda kontor.

§ 6.

Ordet lemnades härefter till

Herr Bexell, hvilken uppläste ett skriftligen uppsatt anförande af följande innehåll: De af Kongl. Maj:t för innevarande riksdag framlagda förslagen till lagar »angående skyldighet för enskilda att fullgöra requisitioner för krigsbehof», samt »angående skyldighet för enskilde att till krigsbruk afstå hästar och fordon», synas mig påkalla Riksdagens och hela det svenska folkets uppmärksamhet i högre grad, än någon kongl. proposition sedan många år tillbaka.

Sedan denna fråga, enligt hvad handlingarna upplysa, i tjugu års tid varit föremål för krigsstyrelsens uppmärksamhet, och för länge sedan förslag i ämnet utarbetats, hvilka dock ej förelagts Riksdagen, antagligen af det skäl att andra försvarsfrågor funnits vara vida mera *angelägna*, hvilka ännu i dag ej vunnit sin lösning, har det nu helt oförmodadt ansetts vara så öfverhängande nödigt att i år få frågan afgjord, att statsrådet och chefen för justitiedepartementet, enligt hvad af hans anförande till statsrådsprotokollet framgår, ansett sig böra uppoffra sina tvifvel och betänkligheter angående förslagens öfverensstämmelse med grundlagen. Om den enligt mångas tanke erforderliga grundlagsändringen föresloges vid denna eller nästa riksdag, och antoges år 1891, kunde dock requisitionslagarna redan samma år genomföras utan öfverträdelse af grundlagen. Är det således en landets välfärdssak, att dessa lagar komma till stånd i år, eller hvilken är anledningen till den plötsliga brådskan?

Herr chefens för justitiedepartementet betänkligheter äro tydligen i sjelfva verket allvarsammare, än han vill synas medgifva.

Ty om han verkligen hölle stridigheten mellan de föreslagna lagarna och grundlagen för *blott* »skenbar», så inser man ej, hvarifrån hans illa dolda bekymmer skulle komma. Det ordet undfaller honom också, att stridigheten är »mera skenbar än verklig», hvilket ju innebär att, om också stridigheten icke är fullständig eller betydande, den dock finnes till i någon mån eller i något afseende; och i sådant fall är en grundlagsändring nödig.

Säkerligen har också Riksdagen hittills aldrig kunnat föreställa sig, att en sådan lagstiftning, som den nu föreslagna, skulle ifrågasättas utan föregående grundlagsändring. Äfven militära myndigheter, hvilkas intresse för *saken* dock, förklarligt nog, skulle kunna hafva ledt till ett förbiseende af *formen*, hafva ju, enligt hvad föredraganden omnämner, påpekat behofvet af en ändring i § 74 regeringsformen. Föredraganden i ämnet, chefen för landtförsvarsdepartementet, kunde och hafva tillagt den upplysningen, att äfven den år 1870 förordnade, af två högre militäre och två civile ledamöter bestående fältförvaltningskomitén utan någon tvekan förklarade, att möjligheten af requisitionslagar förutsatte ändring af regeringsformens §§ 73, 74. Bland annat fäste komitén särskild uppmärksamhet vid det i § 74 förekommande stadgandet, att den gärd af födande varor, som paragrafen vilkorligt tillåter konungen att fordra, skall betalas efter markegångspris »med förhöjning deruti till hälften af deras belopp».

Men utom den stridighet med grundlagen, som enligt mitt förmenande är otvetydig, förekommer en anmärkning af annat, men ej mindre viktigt slag.

I § 1 af den förstnämnda lagen stadgas, att »sedan Konungen förordnat om krigsmagtens ställande på krigsfot», de i lagen stadgade åligganden träda i kraft från den dag, som medelst allmän kungörelse bestämmes. Och den senare lagen, § 3, innehåller motsvarande stadgande.

Men ingenstädes säges, att Kongl. Maj:ts beslut om krigsmagtens ställande på krigsfot skall fattas i *statsrådet*, eller att kungörelse om enskildes och kommuners åligganden enligt de nya lagarna skall i *statsrådet* beslutas. Det synes sålunda vara meningen att bereda tillfälle till att göra tillämpningen af dessa lagar beroende af ett *konungens i kommandoväg fattade beslut*. De ordalag, hvori § 15 regeringsformen omtalar kommandomålen, att nemligen dermed förstås sådana mål, »som Konungen, i egenskap af högste befälhafvare öfver krigsmagten till lands och sjös, omedelbarligen besörjer», och den tillämpning häraf, som vid flera tillfällen skett, gifva nemligen all anledning att befara, att påbud om krigsmaktens ställande på krigsfot och kungörelse om tillämpning af samtliga i de två requisitionslagarne intagna bestämmelser komma att behandlas, såsom kommandomål. Och detta vill säga, att ärendet afgöres i blott en *rådgifvares närvaro*, att för beslutets giltighet *icke fordras kontrasignation*, samt att *icke ens protokoll* behöfver

föras, der icke den ende rådgifvaren finner sig föranlåten att på detta sätt åt efterverlden förvara minnet af sina mot Konungens personliga vilja aldeles vanmäktiga »betänkligheter och råd».

Med antagandet af dessa lagar, hvilket nu förklarar vara till den grad angeläget, att chefen för justitiedepartementet låter omsorgen om grundlagens helgd stå tillbaka för detta intresse, skulle Konungens *personliga* magt att bestämma om landets indragande i krigiska förvecklingar vinna en högst betydande tillökning, på samma gång som enskildes personliga frihet och egendomsrätt underkastades ett tvång, hvilket, om nödvändigt, svenska folket utan tvifvel skall underkasta sig, för att värna sin sjelfständighet, men för hvars behöriga utöfning under *sådana* förhållanden det med rätta söker konstitutionella garantier, och för hvars utöfning under *andra* förhållanden det med icke mindre rätt bör lägga hinder i vägen.

Grundlagen har om de diplomatiska ärendenas behandling lemnat så otillfredsställande bestämmelser, den har derjemte, genom hvad § 15 regeringsformen innehåller om kommandomål, till den grad ointetgjort betydelsen af föreskriften i § 13 att krig ej må börjas utan hela statsrådets hörande, att riket kan af konungen i en handvändning indragas i krigiska förvecklingar, utan att något tillfälle för nationen, för dess representanter, eller ens för det samlade statsrådet gifves att låta höra en varnande och afrådande röst, innan det är för sent. Riksdagens magt att neka de till kriget erforderliga medel, betyder då *intet*, ty den utmanade fienden tager ej hänsyn till, att de styrande handlat mot nationens vilja, utan folket får böta för hvad den felat, som representerar det i förhållande till utlandet. Härom vittnar mer än tillräckligt 1870 års krig: tyskarne ansågo icke krigets ändamål vunnet, sedan Napoleon III blifvit deras fänge vid Sedan.

Att ett förslag, som syftar derhän att ytterligare utvidga en redan vådlig magt lagd i konungens hand, nu plötsligen framkommit, för att i hast genomdrivas, föranleder mig att fästa Kammarens uppmärksamhet å följande förhållanden.

Utan tvifvel läser det vara en del af kammarens ledamöter bekant, att sedan en ganska lång följd af år den tyska pressen omtalat såsom en gifven och afgjord sak, att vid ett stundande krig, Sverige skall träda på Tysklands sida. Detta har förkunnats och upprepats med en ihärdighet, som haft till verkan att i Tyskland grundläggas och befästa en *folkstro*, hvilken för vårt land kan blifva i hög grad betänklig, äfven om från svensk sida inga löften skulle vara gifna. Ty sedan man börjat med att omtala alliansen med Sverige såsom en naturlig och sjelffallen sak, sedan man åberopat Sveriges konungs uttalade sympatier för ett »vapenbrödraskap», är nästa steg att betrakta oss såsom bundne och förpligtade, och derifrån är ej vägen lång till beskyllningar för trolöshet och färräderi, när vi befinnas obenägna mot det proklamerade »vapenbrödraskapet».

För ej många månader sedan har den tyska opinionen härutinnan uttalat sig med en tydlighet, som just ingenting lemna öfrigt att önska, när nemligen »Vossische Zeitung» helsade Konung Oscar II:s ankomst med att upprepa ett af de tal, Hans Maj:t höll under sitt besök i Tyskland år 1875, ett tal som innehöll följande önskan och program:

»Mätte våra arméer blifva allt innerligare förbundne vapenbröder.»

Man har också under förliden sommar i den utländska pressen läst åtskilliga uppgifter om *aftal* mellan Sverige om Tyskland med hänsyn till krigiska eventualiteter, Dessa uppgifter hafva i Frankrike och annorstädes så mycket lättare vunnit tilltro, som svenska regeringens vägran att deltaga i verdensutställningen i Paris, medan deremot Norge funnit sig af viktiga intressen manadt att deltaga, helt naturligt föranledt efterforskande af andra bevekelsegrunder, än de uppgifna och erkända, för en så underlig unionspolitik, som detta enkom arrangerade söndringens och oenighetens skådespel inför Europas ögon. Man har sagt, att inflytelser från Berlin varit afgörande i Stockholm, men vanmäktiga i Kristiania.

Jag anhåller alltså om kammarens tillstånd att till herr ministern för utrikes ärendena framställa följande spörsmål:

har något aftal, muntligt eller skriftligt, slutits med tyska kejsardömet, eller i någon form löfte gifvits denna magt med afseende å Sveriges hållning under ett krig mellan Tyskland och någon annan magt, vare sig så, att Sverige åtagit sig att till lands eller sjös samverka med Tyskland, eller så, att det förpligtat sig att vidtaga någon åtgärd, som skulle afvika från en strängt opartisk neutralitets regler.

Den af herr Bexell sålunda gjorda framställningen begärdes af flere ledamöter på bordet och bordlades.

§ 7.

Om ändring af §§ 6 och 13 riksdagsordningen.

Till kammarens afgörande förelåg konstitutionsutskottets utlåtande n:o 1, i anledning af väckta motioner om ändring af §§ 6 och 13 Riksdagsordningen.

I en inom Andra Kammarerna väckt motion, n:o 77, hade herr N. Petersson i Runtorp föreslagit, att § 13 riksdagsordningen måtte erhålla följande förändrade lydelse.

§ 13.

»Mom. 1. Andra Kammarernas ledamöter — — under hvilket valet skett.

Mom. 2. I hvarje stad och på landet hvarje domsaga, som eger en folkmängd af 20,000 eller mer, utses en riksdagsman för

hvarje fullt tal af 20,000. Öfriga städer med egen jurisdiktion och domsaga jemte köpingar skola första gången af Konungen och der-
 efter hvarjtionde år af kammaren ordnas, så vidt ske kan länsvis
 i särskilda valkretsar, som hvardera utse en riksdagsman, och skall
 hvarje sådan valkrets innehålla en folkmängd af minst 10,000 och
 högst 20,000.»

*Om ändring af
 §§ 6 och 13
 riksdagsord-
 ningen.*
 (Forts.)

Härförutom hade i förevarande ämne särskilda motioner väckts af ledamöterna af Andra Kammaren herr *E. Westin* (n:o 23) och herr *K. E. Holmgren* (n:o 51). Herr Westins förslag var i nära öfverensstämmelse med det förslag till ändring af §§ 6 och 13 riksdagsordn., som konstitutionsutskottet vid förra riksdagen afgifvit och hvilket utskottet ansett sig nu åter böra framlägga till Riksdagens pröfning, endast med den skilnad att herr Westin ansett den reglering af valkretsarne för Första Kammaren, som Konungen skall verkställa, böra försiggå hvarjtionde, i stället för, såsom utskottet föreslagit, hvarjtionde år. Herr Holmgren åter hade föreslagit den ändring i utskottets förenämnda förslag, att antalet representanter borde begränsas till 144 för Första Kammaren och 212 för Andra Kam-
 maren, deraf 146 för landet och 66 för städerna. I nu föreliggande utlåtande hemställde utskottet

- 1:o) att herr Peterssons motion icke måtte af Riksdagen bifallas;
- 2:o) att herr Westins motion icke måtte af Riksdagen bifallas;
- 3:o) att herr Holmgrens motion icke måtte af Riksdagen bifallas.

Deremot hade utskottet ansett sig böra föreslå,

- 4:o) att Riksdagen måtte till hvilande i vidare grundlagsenlig ordning antaga följande förslag till förändrad lydelse af

riksdagsordningen.

(Nuvarande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

§ 6.

Första Kammarans ledamöter skola, för en tid af nio år, utses af landstingen och stadsfullmäktige i de städer, som ej i landsting deltaga. Hvarje landsting och sådan stad, som nu nämnd är, väljer, efter folkmängden inom sitt område, en riksdagsman för

1. Första Kammarans ledamöter, hvilka för en tid af nio år utses af landstingen och stadsfullmäktige i de städer, som ej i landsting deltaga. Hvarje landstingsområde och sådan stad, som nu är nämnd, utgör en valkrets, för hvilken, ef-

Om ändring af hvarje fullt tal af trettio tusen.
 §§ 6 och 13 Går ej folkmängden upp till tret-
 riksdagsord- tio tusen, väljes dock en riksdags-
 ningen. man.
 (Forts.)

ter folkmängden inom dess om-
 råde, väljes en riksdagsman för
 hvarje fullt tal, motsvarande ett
 hundrafemtiondedel af rikets folk-
 mängd,

2. För valkrets, som har min-
 dre folkmängd än i mom. 1 sägs,
 väljes dock en riksdagsman.

3. Derest det antal riksdags-
 män, som med tillämpning af stad-
 gandena i mom. 1 och 2 bör ut-
 ses, icke uppgår till etthundra-
 femtio, skola, för ernående af detta
 antal, de valkretsar, hvilkas folk-
 mängd mest öfverskjuter det tal,
 som enligt mom. 1 är bestäm-
 mande för riksdagsmännens antal
 inom valkretsarne, vara berätti-
 gade att hvardera välja ytterli-
 gare en riksdagsman.

4. Det antal riksdagsmän, hvarje
 valkrets, enligt ofvan angifna grun-
 der, eger utse, bestämmes hvart
 tionde år af Konungen; och skall
 vid tillämpning af den sålunda
 fastställda ordningen iakttagas, att
 inskränkning icke sker i vald riks-
 dagsmans rätt att under föreskrif-
 ven tid utöfva riksdagsmannaka-
 llet.

5. Upphör stad att i landsting
 deltaga under den tid, för hvilken
 den af Konungen fastställda ord-
 ningen är gällande, inträder sta-
 dens rätt att utse riksdagsman
 dock icke förr, än ledighet upp-
 står i den valkrets, staden förut
 tillhört.

§ 13.

1. Andra Kammarens ledamö-
 ter väljas för en tid af tre år,
 räknade från och med januari må-
 nads början året näst efter det,
 under hvilket valet skett.

1. Andra Kammaren skall be-
 stå af tvåhundraotjugufem ledamö-
 ter, deraf etthundrafemtio för lan-
 det och sjutiofem för städerna.
 Dessa ledamöter väljas för en tid

2. Å landet, hvartill i fråga om riksdagsmannaval äfven räknas köpingar, utses för hvarje domsaga en riksdagsman. Domsaga, som, oberäknadt dertill hörande städer, har större folkmängd än fyratio-tusen, varde dock af Konungen, så vidt ske kan häradsvis, indelad i två valkretsar, som välja hvar-dera en riksdagsman.

3. I hvarje stad, som eger en folkmängd af tiotusen eller mer, utses en riksdagsman för hvarje fullt tal af tiotusen. Öfriga städer skola första gången af Konungen, och derefter hvar tionde år af kammaren, ordnas, så vidt ske kan länsvis, i särskilda valkretsar, som hvardera utse en riksdagsman, och skall hvarje sådan valkrets innehålla en folkmängd af minst sextusen och högst tolf tusen.

af tre år, räknade från och med januari månads början året näst efter det, under hvilket valet skett.

2. Å landet, hvartill i fråga om riksdagsmannaval äfven räknas köpingar, utses för hvarje domsaga en riksdagsman. Understiger domsagornas antal etthundrafemtio, skola för ernående af det bestämda antalet riksdagsmän de folkrikaste domsagorna, så vidt ske kan häradsvis, indelas i två valkretsar, som hvardera välja en riksdagsman. Öfverstiger domsagornas antal etthundrafemtio, skola, i den mån sådant erfordras, angränsande domsagor, som hafva minsta folkmängd, förenas, två och två, till en valkrets.

3. I stad, hvars folkmängd uppgår till eller öfverstiger en sju-tiofemtedel af folkmängden i rikets alla städer, väljes efter stadens folkmängd en riksdagsman för hvarje fullt tal, motsvarande en sju-tiofemtedel af städernas folkmängd. Städer med mindre folkmängd än nu är sagdt ordnas, så vidt lämpligen ske kan länsvis, i så många valkretsar, som, med iakttagande af att hvardera utser en riksdagsman, erfordras för uppnående af det i mom. 1 föreskrifna antal riksdagsmän för städerna.

4. Indelningen af omförmälda valkretsar så ock riksdagsmännens antal för hvar och en af de städer, hvilkas folkmängd i och för sig berättigar dem att utan förening med annan stad välja riksdagsman, bestämmes, efter ofvan angifna grunder, hvar tionde år af Konungen. Den ordning, som sålunda fastställes, vinner tillämpning vid de val, hvilka näst derefter, enligt § 15 mom. 1 skola ega rum. Köping, som erhåller stadsprivilegier,

Om ändring af §§ 6 och 13 riksdagsordningen.
(Forts.)

Om ändring af
§§ 6 och 13
riksdagsord-
ningen.
(Forts.)

räknas i fråga om riksdagsmän-
val fortfarande till landet, till dess
ny valkretsordning varder fastställd.

Emot denna utskottets hemställan hade reservationer aumäls
af herr *E. M. Unger* samt

af herr *O. Alin*, hvilken sistnämnde föreslagit att Riksdagen
måtte till hvilande i grundlagsenlig ordning antaga följande förslag
till ändring af § 13 riksdagsordningen:

- »1. Andra Kammarens — — — — — skett.
2. Å landet — — — — — riksdagsman.
3. I stad, som eger en folkmängd af tiotusen eller mer, utses
en riksdagsman och derutöfver en för hvarje fullt tal af femtontusen,
hvarmed folkmängden öfverstiger tiotusen. Öfriga städer skola första
gången af Konungen, och derefter hvar tionde år af kammaren,
ordnas, så vidt ske kan, länsvis, i särskilda valkretsar, som hvardera
utse en riksdagsman, och skall hvarje sådan valkrets innehålla en
folkmängd af minst sextusen och högst toltusen.
4. Städer, som vid 1889 års slut hade och derefter fortfarande
hafva en folkmängd af minst tjugutusen, ega dock, på sätt förut
varit stadgadt, utse en riksdagsman för hvarje fullt tal af tiotusen,
men ej för större folkmängd, än de vid nämnda års slut hade; och
må ej utse ökad antal annorlunda, än här ofvan för städerna i all-
mänhet är stadgadt.»

För att yttra sig angående föredragningsättet hade ordet be-
gärts af

Herr Rydin, hvilken nu anförde: Jag vill föreslå den förändring
i föredragningsordningen, att den *fjerde punkten*, som innehåller
sjelfva ändringsförslaget, föredrages först, så att den blir afgjord, innan
man behandlar första, andra och tredje punkterna, och vidare, att uti
denna fjerde punkt § 13, som afser Andra Kammaren, först föredrages.

Herr Petersson i Runtorp yttrade: Det torde kanske vara
behöfligt, att man i alla fall får tillåtelse att under diskussionen tala
om betänkandet i dess helhet.

Sedan öfverläggningen i fråga om sättet för föredragningen af
utlåtandet härmed förklarats slutad, biföll kammaren hvad herr
Rydin i sådant afseende föreslagit, hvarjemte herr talmannen, med
anledning af herr Peterssons i Runtorp yttrande, förklarade hinder
icke möta för dem som sådant önskade att i sina yttranden uttala
sig angående utskottets förslag i dess helhet.

Sedan härefter utskottets ofvan intagna förslag till förändrad lydelse af 13 § riksdagsordningen blifvit uppläst, anförde:

*Om ändring af
§§ 6 och 13
riksdagsord-
ningen.
(Forts.)*

Herr Petersson i Runtorp: Då jag nu har begärt ordet i denna fråga, så vill jag på förhand säga, att, ehuru jag icke kan förneka, att ett litet steg framåt är taget uti det förslag rörande förändringar i fråga om riksdagens sammansättning, som konstitutionsutskottet här framlagt, jag verkligen har trott och fortfarande tror, att man nu, sedan vi under en tid af något öfver 20 år hafva försökt oss med det nya representationsskicket, verkligen skulle kunnat taga ett större steg framåt.

Jag anser mig icke böra underlåta att yttra några ord angående denna frågas historia; jag var nemligen med, när representationsförändringen skedde. Det kan icke förnekas, att icke detta var ett ofantligt stort steg framåt, som haft mycket stor betydelse för vår nation. Nekas kan icke heller, att grundlagarne hafva mycket stor betydelse för det politiska lifvet i ett samhälle, jag skulle vilja säga ungefär samma betydelse, som den trosbekännelse, som man i religiöst hänseende uppställer till sin ledning. Jag tror därför, att denna fråga har en mycket större vikt och betydelse, än man på visst sätt vill gifva henne, då man talar om, hurudan representationsrätt den ene eller den andre bör hafva. Derom resonnerar utskottet åtskilligt i sitt betänkande, i synnerhet med afseende på den del af frågan, som nu föreligger och som väl blir hufvudsakligen föremål för diskussion, nemligen den angående städernas representationsrätt i förhållande till landets. Man talar om, att städerna vid representationsförändringen hafva erhållit sin företrädesrätt i nämnda hänseende, och att den dåvarande representationen genom detta stadgande skulle hafva godkänt, att så är och allt framgent borde vara. Såsom ett ögonvittne till huru då tillgick, ber jag dock att få nämna, att det alls icke var förhållandet, att man så bestämdt önskade för all framtid gifva städerna denna s. k. företrädesrätt. Bondeståndet var då för tiden visst icke blindt för, att den riksdagsordning, som 1865 antogs, i detta afseende hade sina brister; man talade tvärt om ganska mycket om den saken. Men jag får upprigtigt säga, att både borgare- och bondestånden voro så förtjusta öfver att komma ifrån det oeffterrättlighetsstillstånd, som det första representationskicket innebar, att det sades man och man emellan: »Låt oss icke lägga något hinder i vägen för detta förslag, ty eljes få vi aldrig någon förändring. Vi hafva nu kämpat i så och så många år för en förändring i representationen; och förslagets nuvarande brister kunna vi i en framtid få rättade och ändrade.» Man lät alltså då bristerna följa med i hopp att snart få nödig rättelse.

Jag vill också säga, att det verkligen är min uppfattning, att om representationsförändringen gått i en sådan rigtning, att städerna icke erhållit sin nuvarande företrädesrätt, borgareståndet eller städerna aldrig skulle hafva saknat det. Det är bara en inbillning af städerna,

Om ändring af §§ 6 och 13 riksdagsordningen.
(Forts.)

att de anse detta vara af så stor vikt. Det bevisas bäst af Första Kammarern, hvilken ju är så sammansatt, att representanterna väljas efter viss folkmängd i allmänhet gemensamt för land och stad. Eller har någon af herrarne någonsin från Första Kammarern hört talas om olika intressen för städerna och landsbygden? Åtminstone har jag det aldrig. Jag är också öfvertygad, att om vi blott finge Andra Kammarern sammansatt på samma sätt som Första, skulle snart det talet tystna. Och hvilken stor fördel skulle det icke vara, om vi inom representationen betrakade oss såsom svenska folkets representanter i allmänhet och icke uppträdde, såsom nu, och talade, den ene för städerna och den andre för landsbygden.

Jag tror nemligen, att det är mycket viktigt att man i det politiska lifvet söker lägga det rättvisa till grundval och sedan handlar derefter. Vi hvarken behöfva eller böra strida om olika intressen hos städerna och landsbygden. Utskottet talar åtskilligt om sådana olika intressen. Ja, visst finnes det olika intressen! I den minsta kommun har den ene personen ett intresse, den andre ett annat. Men det är just sådant, som en representant bör kasta öfver bord för att i stället se på hvad landet i sin helhet behöfver. Jag vill härmed icke hafva klandrat den, som uppgjorde det nu gällande representationsskicket, icke heller dem, som då antogo det, ty intet menkligt kan ju vara fullkomligt. Och det förvånar mig icke alls, att man velat se tiden an och se, hvad verkan det förslag, man då antog, skulle hafva.

Jag öfvergår nu till en annan fråga, den, huru förhållandena hafva gestaltat sig sedan 1865, och hvilka lärdomar man fått sedan dess. Är detta sådana lärdomar, att de gifva anledning säga, att man icke allenast skall behålla den städernas större representationsrätt, man för närvarande har, utan äfven låta den allt mer utvidga sig? Jag tror det icke. Har manne den fruktan besannat sig, som man hyste 1865, att, om allmogen blefve allt för starkt representerad i Andra Kammarern, man der icke skulle finna nog intelligens, eller att landtmännen skulle framställa anspråk, som icke vore förenliga med landets bästa? Huru har härmed varit förhållandet? Allmogen fick 1865 och har ännu till någon del en viss öfvervigt i Andra Kammarern. Hur har den brukat den? Har den missbrukat den, så att man, om den varit större, skulle hafva haft skäl att tala om, att den skadat landet? Nej, det tror jag icke; jag tror icke att herrarne kunna påstå, att vi hafva gjort landet någon skada. Vi hafva vår gamla fråga, som vi vilja hafva löst, den om en jemnare fördelning af de skatter, som trycka en del af jorden, och om en lindring i rustnings- och roteringsbesvären. Hade Andra Kammarern från början varit sammansatt på samma sätt som Första, så är jag öfvertygad, att denna fråga långt före detta varit löst. Hade detta varit till någon skada för landet? Jag tror det icke. Det är en fråga, som måste gå och går framåt i alla fall. Jag kan icke förstå, att det ligger något farligt deri, liksom jag icke heller kan förstå, att städerna och landsbygden i

denna fråga skulle hafva några olika intressen. De böra arbeta gemensamt, ty de kunna hafva samma åsikter.

Hvad hafva vi för öfrigt gjort? Jo, vi hafva sökt bromsa statsvagnen en smula, att den icke allt för hastigt fått rusa åstad. Historien skall nog komma att bära vittnesbörd om, att den bromsningen icke varit till någon skada. Ty hvad hafva vi vunnit under denna tid? Jag vill visst icke förneka, att landet gått framåt i alla riktningar, i handel, industri o. s. v. — det är den ljusa sidan af saken. Men det kan icke bestridas, att det å andra sidan också gått framåt i en skuldsättning, så stor, att man måste bäfva och fasa därför. Och tron I icke, mine herrar, att om vi endast gått framåt med normal hastighet, om vi icke hunnit så långt i det ena och därför icke heller så långt i det andra, landet i så fall stått på mycket säkrare fötter.

*Om ändring af
§§ 6 och 13
riksdagsord-
ningen.
(Forts.)*

Om ett förslag i samma syfte, som det min motion innehåller, blefve antaget, är det min fasta och innerliga öfvertygelse, att det skulle lända till fäderneslandets bättnad. Jag vet visserligen, att man klandrar mig för mitt förslag, sägande, att det innebär afvoghet mot städerna. Jag vågar dock bestämdt taga mig fri derifrån.

Jag har alls icke någon sådan afsigt med mitt förslag. Jag anser städernas representanter såsom vänner och bröder såsom alla andra. Men jag är fast öfvertygad, att detta förslag kommer att gå igenom förr eller senare, och nu är frågan blott den, huru vida man vill taga ett litet steg eller taga steget fullt ut.

Jemför man mitt förslag med andra, så framstår det synnerligen enkelt och klart. Hvar och en måste lätt kunna förstå det. Det vill endast bringa Andra Kammarens sammansättning i öfverensstämmelse med den Förstas och med de bestämmelser, som förekomma i andra länders representationslagar. Som jag sade, gäller frågan därför nu endast, huru vida man vill taga steget fullt ut eller vill taga det litet i sänder. I en nations lif är en tidrymd af 20 år endast en obetydlighet. Men vill man betrakta förhållandena, sådana de existera i verkligheten, tror jag att man skall finna, att det icke är förenadt med våda att genast taga det steg, jag här föreslagit.

Nu kan man visserligen säga, att det skulle innebära en stor uppoffring för städerna att lemna ifrån sig sin företrädesrätt. Jag kan icke inse, att det vore någon så stor uppoffring. Jemför man de uppoffringar, som de privilegierade stånden verkligen fingo göra då 1865 den stora representationsreformen genomdrefs, hvarom man då talade så mycket, så visar sig städernas uppoffring nu såsom jämförelsevis liten.

Jag kan icke få i mitt hufvud, hvarför städernas företrädesrätt skulle vara behöflig. Nu så väl som förut kan man ju i Andra Kammiaren få representanter för de olika klasserna. I en valkrets kan en adelsman blifva vald, i en annan en häradshöfding o. s. v. Den gamla representationsformens upphäfvande har alltså icke med-

Om ändring af §§ 1 och 13 riksdagsordningen. (Forts.)

fört någon egentlig fara härutinnan, utom den, att den skapat en klasskilnad mellan land och stad. Denna skilnad synes emellertid så onaturlig, att man icke längre bör bibehålla den, utan med ens taga steget fullt ut för att få bort den. Och det vore dock såsom jag nyss nämnde en mycket liten uppoffring emot den, som andra samhällsklasser måste underkasta sig vid antagande af den nuvarande riksdagsordningen.

Det är dessa skäl jag velat framhålla. Jag kan icke hysa stora förhoppningar om, att mitt förslag för närvarande skall blifva antaget; men jag tror, att denna fråga kan vara värd att ännu en gång tagas i betraktande, hvarför jag kommer att anhålla om återremiss i denna syftning. På samma gång vill jag dock tillägga, att man åtminstone, om man också icke vill antaga mitt förslag, borde taga ett steg i den riktning utskottet föreslagit, så att representationen blefve något fåtaligare. Det är ett oting, att vårt land skall behöfva vara så starkt representeradt, att endast Danmark är oss i detta afseende öfverlägset. Som sagdt, ett steg i denna riktning borde man, enligt min mening, taga, förutsatt att man icke vill taga steget fullt ut.

På grund af hvad jag nu anfört, anhåller jag om återremiss af nu föreliggande betänkande.

Herr Nordenfelt: De många förslagen till förändring af dessa nu föreliggande paragrafer i grundlagen synas mig ega berättigande endast för så vidt de äro förestafvade af önskan att inskränka antalet representanter i sin helhet. Skulle åter grunden vara någon annan, t. ex. önskan att endast rubba förhållandet mellan städernas och landsbygdens representationsrätt — åtminstone i en synnerligt hög grad — kan jag för min del icke gilla ett dylikt förslag.

De principer, på hvilka olika länder hafva sin representationsrätt grundad, äro till en del berörda i utskottsbetänkandet. För oss är grunden den, att ett visst antal af folkmängden väljer en representant. Huru vida denna princip är den bästa eller möjligen i stället för *folkmängden* antalet *röstberättigade* skulle vara en bättre grund, vill jag lemna osagdt. Båda dessa principer hafva dock det felet, att representantantalet ständigt kommer att ökas, då man nemligen förutsätter, att folkmängden och till följd deraf äfven säkerligen de röstberättigade inom landet ständigt ökas. Ett dylikt öökande af antalet representanter kan dock jag för min del icke anse annat än onaturligt. Det leder till så egendomliga siffror, om det fortsattes, att åtminstone den olägenheten kommer att inträffa, att utrymme till slut icke gerna kan beredas det ständigt växande antalet representanter. Derfor är det min tanke, att någon inskränkning i detta afseende måste göras, så att icke representantantalet måtte växa öfver höfvan. Utskottet säger också, att antalet representanter, i förhållande till folkmängden, i Sverige är större än i andra europeiska länder, med undantag af Danmark. »Och dock», tillägger

utskottet, »torde icke med skäl kunna påstås, att hos oss särskilda anledningar förefinnas dertill, att antalet representanter i förhållande till landets befolkning nödvändigt bör sättas högre än i någon annan af de uppgifna staterna.» Men å andra sidan anser utskottet, att de lokala förhållandena, såsom landets säregna form och dess läge under skilda klimat, kunna göra det önskvärdt, att här utses ett större antal representanter, än för ett land med ett mera koncentreradt läge skulle erfordras, på det att alla olika intressen måtte blifva tillgodosedda. Jag vill instämma häruti; antalet representanter bör icke vara för ringa, men någon inskränkning eller begränsning af deras tillväxt är nödvändig.

Om ändring af §§ 6 och 13 riksdagsordningen.
(Forts.)

Vidare säger utskottet, att det vore lämpligt att göra de minsta möjliga rubbningar i de olika valkretsarnes nuvarande representationsrätt samt att det icke är skäl att förmoda, att någon egentlig förändring beträffande folkmängdens tillväxt i samma proportion som hitintills skulle vara att förvänta. Jag vill hafva påpekat dessa yttranden redan nu, då min bevisföring till stor del kommer att grunda sig härpå. För att kunna tänka mig, huru det af utskottet framställda förslaget skulle verka inom åtminstone den allra närmaste framtiden, har jag, genom sannolikhetskurvor på grund af befintliga uppgifter om folkmängden under vissa årtal, sökt finna, huru saken skulle gestalta sig t. ex. vid 1892 års slut. Jag har valt detta år, emedan år 1893 nytt val skall ske till 1894 års Riksdag. Om således förslaget nu blir antaget till hvilande och sedan godkänt under nästa valperiod, skulle dess verkan börja visa sig vid 1894 års riksdag och vid valen till densamma år 1893. På grund häraf är således 1892 ett lämpligt år till bedömande af förslagets verkningar. Att detta sätt att genom sannolikhetskurvor söka få reda på framtida förhållanden är ganska svagt, det nödgas jag erkänna. Men om man gör dessa beräkningar med synnerlig noggrannhet, skall man finna, genom jemförelse mellan de olika kurvorna, att variationen blir så ringa, att de gjorda beräkningarna kunna anses åtminstone relativt rigtiga. Jag stöder mig som sagdt helt och hållet på utskottets yttrande, eller att det anser någon hufvudsaklig förändring med afseende på folkmängdens förökning icke vara att förmoda eller behöfva förutsättas. Utskottet har fixerat siffrorna och har dervid låtit de nuvarande representanternas antal vara bestämmande af det skäl, såsom utskottet säger, att det anser så få ändringar som möjligt böra ske. Det tager således de befintliga siffrorna, men gör dock en liten förändring för att åstadkomma afrundning af och jemu proportion mellan talen. Jag kan verkligen icke finna något annat skäl till detta senare förfarande, än att utskottet velat hafva »vackrare» siffror. Att fixera antalet inom de olika representantkamrarna och mellan städernas och landsbygdens representanter inom Andra Kammaren tyckes vara det enda sätt man kunnat finna för att åstadkomma en inskränkning af den allmänt öfverklagade tillökningen. Men, såsom jag nyss sade, jag vill

Om ändring af
§§ 6 och 13
riksdagsord-
ningen.
(Forts.)

se, huru ett sådant sätt att ordna saken kommer att verka, innan jag kan säga, om jag finner mig tillfredsstäld deraf. Nu föreslår utskottet att med afseende på Andra Kammaren, som för närvarande består af 222 ledamöter, af hvilka 146 äro från landet och 76 från städerna, den förändringen bör ske, att de nämnda talen afrundas till resp. 150 och 75. Men om man skall fasthålla den grundsats, utskottet sjelf uppställt, nemligen att göra så få rubbningar som möjligt i gällande förhållanden, så kan jag ej finna något skäl, som talar för denna förändring. Ty då proportionen blir i det allra närmaste densamma, tager jag för gifvet, att utskottet ej velat ändra siffrorna därför, utan är det kanske för att vinna några platser för landrepresentanterna. Som den siffra man kommer att räkna med alltid är en qvot, uppkommen genom dividering af invånareantalet med 75, blir det således i alla fall en föränderlig, ojemn siffra man skall använda, och man får följaktligen ingen vinst af denna afrundning. Om man hade fått en viss siffra, som alltid skulle gälla, så kunde åtminstone bekvämlighetsskäl hafva förefunnits. Men att vilja göra en förändring utan att vinna annan fördel än att få siffrorna exakta, finner jag mindre berättigadt. För min del anser jag det således rättare att fasthålla vid det nu befintliga förhållandet i detta hänseende. Men om jag i alla fall skulle taga förhållandena efter utskottets förslag, sådana de skulle vara år 1892, så kan jag först och främst beräkna, att hela folkmängden och således äfven folkmängden i städerna ökats; hvadan således den tjenstgörande qvoten blir en helt annan än nu. Enligt de beräkningar jag gjort skulle den hafva stigit till 12,400. Genom användande af denna siffra kan jag finna representantantalet för de respektive städerna, och det visar sig då, att de större städernas representantantal kommer att gå ned från nuvarande 50 — om man nemligen, såsom man bör, inberäknar Sundsvall — emot 26 representanter för de mindre städerna till endast 42 representanter för de större städerna emot 33 för de mindre. Det antal, som hvarje riksdagsman för närvarande representerar, utgör för de större städerna 11,477 och för de mindre 10,303; men detta förhållande skulle, om utskottets förslag ginge igenom, så betydligt förändras, att år 1892 det för de större städerna blefve en representant på 15,043 invånare och i de mindre en representant på 7,787 invånare, hvadan alltså hvarje representant för de större städerna skulle representera ett dubbelt så stort antal af befolkningen som en representant för de mindre. Något skäl för en sådan förändring i de förhandenvarande förhållandena har utskottet icke anfört, och jag kan ej heller finna några, utan det förefaller mig tvärtom riktigare, att äfven häruti det nu befintliga förhållandet behålles oförändradt. Tillämpar jag detta samtidigt med att siffran 76 behålles i stället för 75, skulle ett mycket naturligare förhållande uppstå, i det att i de större städerna en representant komme på 12,760 invånare, och i de mindre en på 11,269 invånare. Huru det kan ställa sig ännu

längre fram i tiden, vågar jag ej yttra mig om. Genom anställande af jemförelser med huru det tillgått i andra länder kunna vi dock i någon mån sluta dertill. Och erfarenheten från utlandet ger då alldeles tydligt vid handen, att städerna undan för undan i sig inkorporerat antalet invånare i ett land. Att tänka sig, att förhållandena i vårt land skulle gestalta sig annorlunda, dertill tror jag ej att något skäl finnes, om det ock i vårt land går långsammare på grund af landets stora utsträckning samt på grund deraf, att ökningen af invånarantalet, i den mån Norrland bättre tillgodoses, troligen bör komma denna landsdel i första hand till godo.

De olika förslag och reservationer, hvilka uti ämnet förekomma, skall jag äfven som hastigast beröra. På samma beräkningsgrunder, som jag använt vid granskningen af utskottets förslag, har jag funnit, att herr Nils Peterssons förslag skulle år 1892 gifva ett förhållande af icke mer än $\frac{1}{4}$ mellan stads- och landsrepresentanterna, hvilket synes mig utgöra en allt för stor rubbning af befintliga förhållanden. De två andra motionärernas, herrar Westins och Holmgrens, förslag kan jag på ofvan angifna grunder icke heller gilla, lika litet herr Ungers reservation, om icke möjligen den förändrade bestämmelsen i afseende på regleringen af valkretsarne.

Herr Alins förslag har många goda sidor, det erkänner jag gerna, men det är två omständigheter, som göra mig avvoigt stämd emot det. Den ena är, att det bestämmer en grund för representationen, som säkerligen icke förr än efter en ganska lång tid — åtminstone 15 eller 20 år — kan komma att tillämpas, och den andra att representanternas antal icke begränsas.

Herr Nils Petersson, som hade ordet före mig, förordade naturligtvis sitt förslag. Han sade bland annat, att han tyckte, att det vore skäl att gå ett steg framåt, hvarmed han väl menade ett steg till minskning i stadsrepresentanternas antal. Som huvudgrund för sitt förslag anför han, att han icke finner skäl att göra någon skilnad mellan städerna och landsbygden i detta afseende och att han hoppas, att dessa begge faktorer hafva samma intressen. Ja, det vore säkerligen mycket önskvärdt, men det förefaller mig vara allt för idealistiskt. Att herr Nils Petersson är en praktisk man, det visste jag både från hans hembygd och från hans arbete här i Riksdagen, men att han var idealist, var för mig lika som troligen för hela kammaren en fullkomlig nyhet. Jag erkänner emellertid med nöje den konservativa grund, som ligger i en representation, hvori landtbefolkning förfogar öfver en stor del af platserna, och jemförelser med andra länders representationer visa tydligt, huru svagt det konservativa elementet är, då detta intresse icke är fullt tillräckligt representeradt.

Jag skall icke uppehålla herrarne längre, utan vill endast som slutord påpeka, att om man ändrade detta förslag så, att status quo i alla afseenden blefve tillämpadt, dock med reglering på bestämda tider af förhållandet mellan antalet lands- och stadsrepresentanter

Om ändring af
§§ 6 och 13
riksdagsord-
ningen.
(Forts.)

med stöd af respektiva folkökningar, så, och på grund af de beräkningar man nu kan göra af folkmängdens tillökning, torde man kunna antaga, att det sedan icke blefve någon ändring i förhållandena under en tid af ända till 20 år. Qvoten växer och förhållandena i öfrigt förändras derefter, så att någon rubbning därför icke på mycket länge torde komma i fråga. Det vore synnerligen lyckligt, om man kunde få en förändring genomförd, hvarigenom representanternas antal och inbördes förhållande blefve så stabilt som möjligt, så att icke obehöfliga ändringar i det ena eller andra fallet förekomme. Som detta emellertid icke, enligt min tanke, skulle vinnas genom antagande af utskottets förslag i dess nuvarande form, ber jag, herr talman, att få yrka återremiss af detsamma.

Herr André: Mot det förslag, som framstälts af utskottet, anser jag det vara min skyldighet att angifva min ståndpunkt i frågan. För min del tror jag, att den representation är den bästa, der de mesta intressena inom landet på bästa sätt äro tillgodosedda och hvarest möjlighet finnes att i representationen upptaga krafter inom alla lifvets sfärer, icke efter matematisk beräkning i förhållande till den ena eller andra klassens storlek, utan efter en beräkning, som mera tillgodoser landets materiella och ideella intressen. Det är därför som jag måste för min del fortfarande, fastän med modifikation, hålla på den ståndpunkt, som vår nuvarande riksdagsordning intager rörande fördelningen af representanter mellan stad och land. Förhållandena hafva verkligen icke inom vårt land utvecklats så ideelt, som herr Petersson i Runtorp framställt. Hade han haft rätt i sin ståndpunkt, att städernas och landsbygdens intressen äro lika och faktiskt visat sig vara lika, ja, då skulle jag hafva gifvit honom rätt deri, att ingenting vore önskvärdare än att vi, efter utländska mönster, finge ordna representationen efter folkmängd, oberoende af stad och land. Men jag behöfver icke påminna herrarne om de strider mellan stad och land, som här egt rum alltsedan den nya riksdagsordningens införande och som vi troligen få se fortsättas under flere kommande decenniër. Kommer det härnäst icke att gälla grundskatternas afskrifning eller lindring i rustnings- och roteringsbesvären, så finnes det många andra frågor, i hvilka städernas och landsbygdens intressen strida emot hvarandra och hvilkas afgörande i en mera ensidig riktning jag anser, att städerna borde hafva större möjlighet att hindra.

När det gamla borgarståndet för sin del ingick på den nya representationsreformen, så gjorde det detta på det vilkor, att städerna fingo i förhållande till sin folkmängd en större representation än landsbygden. Man kunde då mycket väl förutse, att städernas invånareantal skulle ökas i större proportion än landets, och jag tror icke att det var någon skada, att så skedde. Om herrarne roa sig att göra en jämförelse mellan de nuvarande stadsrepresentanterna och representanterna i det gamla borgarståndet, sådant det

var enligt 1809 års grundlag, så torde herrarne finna, att landets allmänna intressen nu äro vida bättre tillgodosedda. Blott hälften af städernas nuvarande representanter äro af samma slag, som representanterna i det gamla borgarståndet, d. v. s. handlande, handtverkare, magistratspersoner m. m., medan deremot den andra hälften af stadsrepresentanterna representerar andra intressen. Göra herrarne åter en motsvarande jämförelse angående landsbygdens representanter, så torde herrarne böra erkänna, att der vid lag de ensidiga intressena fått ett mycket större spelrum. Nu vill jag icke på minsta sätt klandra de riksdagsmannaval till Andra Kammaren, som på landsbygden egt rum; jag är fullt öfvertygad att de valde äro utmärkte män. Jag klandrar icke heller alls, att den samhällsklass, som har magten, begagnar sig deraf. Det är — jag vill icke säga en historisk nödvändighet — men ett historiskt faktum, som sker i hela världen. I städerna hafva andra faktorer kommit till erkännande, och jag skulle beklaga, om genom antagande af detta förslag inflytandet af de faktorer, som bestämma valen i städerna, ännu mera skulle minskas. Om herrarne taga i betraktande, huru antalet invånare i städerna och å landsbygden ökats under perioden 1865—1886 enligt de siffror, som konstitutionsutskottet anfört i sitt betänkande, så skola herrarne finna att ökningen å landsbygden varit mycket mindre i proportion än i städerna och att, derest utvecklingen fortgår i samma riktning, så skall uti en ej så långt aflägsen framtid, i fall utskottets förslag blir lag, en ren orättvisa i afseende på representationsrätten inträda.

Vidare får jag påpeka en sak, som förefaller mig orättvis. Om städernas representationsrätt skall inskränkas, så bör detta icke ske på det sättet, att städerna skulle få ett mindre antal representanter, än de för närvarande hafva. Under förutsättning att konstitutionsutskottets förslag bifalles, så kan man temligen säkert beräkna, att de större städernas representationsrätt vid de val, som år 1890 skulle ega rum, komme att blifva reducerad både absolut och relativt.

Hvad nu herr Alins reservation angår, så kan jag icke neka till att densamma i viss mån tilltalar mig, emedan han ställer sig på en rättvisare ståndpunkt och söker att förebygga den orättvisa i afseende å representationsrätten, som den fortgående ökningen af stadsinvånarnes antal kommer att medföra.

På grund af de anmärkingar, som blifvit framställda af herr Nordenfelt och andre talare, anhåller jag att få yrka återremiss, öfvertygad som jag är att utskottet skall medhinna att vid denna riksdag inkomma med ett förslag, som bättre än det föreliggande kan tillgodose allas intressen.

I detta yttrande instämde herrar *Lilienberg, Kardell* och *Martin*.

Herr Elowson: Angående beskaffenheten af de grundlagsändringar, som det tillkommer konstitutionsutskottet att hos Riksdagen

Om ändring af §§ 6 och 13 riksdagsordningen.
(Forts.)

Om ändring of
§§ 6 och 13
riksdagsord-
ningen.
(Forts.)

föreslå, innehåller riksdagsordningen i 38 § bestämmelser, hvilka väl kunna få anses såsom gyllene regler, om nemligen de betraktas ur formel synpunkt. Enligt den nu citerade paragrafen skola de ändringar i rikets grundlagar, som konstitutionsutskottet eger föreslå, vara af beskaffenhet, att utskottet anser desamma vara högst nödiga eller nyttiga och möjliga att verkställa. Dessa bestämmelser äro ur formel synpunkt förträffliga. Fäster man sig åter vid innehållet af den ändring, som föreslås, så är visserligen den gifna grundlagsbestämmelsens förträfflighet till väsentlig del beroende af det ändamål, hvars förverkligande man åsyftar att ernå. Särskildt gäller detta om den främst ställda regeln, nemligen att den grundlagsändring, som föreslås, skall vara högst nödvändig; ty uppenbart är att denna förändrings behöflighet är beroende af det mål, som man vill vinna, och de anspråk, som man ställer på densamma. Afsåge man t. ex. att betrygga valmännens inflytande på utgången af riksdagsmannavalen, så föresloge man åtgärder till undanrödjande af de bristfälligheter i valordningen, hvilkas befintlighet erfarenheten redan ådagalagt. Ansåge man behöfligt att inrymma något inflytande på riksdagsmannavalen åt sådana »sammällsnyttiga och aktningvärda» män, hvilka för närvarande äro förmenade rättigheten att deltaga i val af representanter till Andra Kammarerna, så föresloge man en utvidgning af valrätten. Finns man åter af en eller annan anledning högst nödvändigt att tillgodose anspråken hos ett efter politisk magt fikande riksdagsparti, så konstruerar man utan afseende på det historiska sammanhanget ett utskottsutlåtande till förman för detta anspråk.

Den fråga, hvars lösning nu lifligt intresserat konstitutionsutskottet, afser en begränsning af den tillväxt i riksdagsmännens antal, som inträdt efter införandet hos oss af 1866 års riksdagsordning. Det mål, man sålunda eftersträfvar, må i och för sig anses såsom någonting högst önskligt; men det egentliga värdet af målets ernående beror dock här väsentligen af sättet för lösningen. I detta afseende kan man antingen bygga på den grund, som redan är gifven, eller också kan man, med öfvergifvande af denna grund, uppställa en helt och hållet ny princip för vinnande af det resultat, som man åstundar att ernå. Det förra af dessa förfaringssätt anses i allmänhet känneteckna en försigtig lagstiftning, det senare förfaringssättet åter är kännetecknande för 1888 och 1889 årens konstitutionsutskott. Det eftersträfvade målet — en begränsning af representanternas antal — har utskottet sökt ernå genom en konstruktion, som icke står i något historiskt sammanhang med den hos oss gifna verkligheten. Utskottet föreslår nemligen en fixering för all framtid af riksdagsmännens antal. I motiveringen för en så genomgripande grundlagsändring säger 1888 års konstitutionsutskott, att det »hos oss synes vara i sin ordning att fastslå en viss siffra för riksdagsmännens antal». Under innevarande år har konstitutionsutskottet hittat på en ännu dräpligare motivering. Utskottet stödjer

nemligen sitt utlåtande i denna del på åtskilliga under tidernas lopp afgifna förslag till reformerande af vår representation, hvilka förslag blifvit vid med dem företagen pröfning — underkända. Om således konstitutionsutskottet har föga pietet för bestämmelserna i 1866 års riksdagsordning angående riksdagsmännens antal och proportionen mellan antalet representanter för städerna och för landsbygden, så har utskottet så mycket mera tillit till varaktigheten af sitt eget verk. Utskottet föreslår nemligen huru i afseende på riksdagsman-
naval förfaras skall, när en gång antalet domsagor, som för närvarande är 116, kommer att öfverstiga 150. Genom att i sitt förslag nu intaga en bestämmelse härom anser utskottet uppenbarligen, att dess tillämnade lagstiftning skall vara regelbindande för Sveriges rike under en öofverskådlig framtid. Utskottet medgifver nemligen sjelft, att »den tid torde vara långt aflägsen, då domsagornas antal må komma att öfverstiga 150». Detta yttrande jemte den omständigheten att utskottet i sammanhang dermed afgifvit förslag i nyssnämnda hänseende ger mig en osökt anledning till det antagandet, att utskottet jemväl i öfrigt vid sitt förslags afgifvande haft en öppen blick för framtidens kraf. Detta antagande finner jag vara så mycket mera berättigadt, som man icke ens lærer kunnat förmoda eller haft den ringaste anledning att från utskottet förvänta ett motsatt förfaringssätt.

Jag vill derfor följa konstitutionsutskottet in i framtiden och dervid taga dess egna uppgifter och uttalanden till kompass. Utskottet angifver på sid. 5 af utlåtandet några siffror, utvisande folkmängdens tillväxt under tjugutreaårs-perioden 1865—1887. Så utgjorde år 1865 folkmängden i städerna 498,982 och hade år 1887 hunnit till 841,731. Folkmängden i städerna har alltså under ifrågasvarande tjugutreaårs-period vuxit med 68,69 procent. Om jag, såsom mig lämpligare synes, reducerar procenttalet till ett år, enligt lagen för den geometriska progressionen, har stadsbefolkningens tillväxt per år utgjort 2,3 procent. Folkmängden å landsbygden uppgick åter, enligt utskottets siffror, år 1865 till 3,615,159 och år 1887 till 3,893,170, hvilket för nämnda period gör en tillväxt af endast 7,69 procent, eller, reduceradt på nyssnämnda sätt, 0,3 procent per år. Häraf framgår således, att under denna period af 23 år har folkmängden på landet ökats med 0,3 procent, medan deremot folkmängden i städerna ökats med 2,3 procent, allt per år. Huru vida denna olika proportion äfven framdeles skall ega rum eller icke, derom vill jag för min del icke uttala något omdöme. Utskottet har visserligen gjort det, och derom skall jag framdeles yttra mig; men historien visar, att en stigande kultur alltid för med sig, att invånareantalet i städerna tillväxer hastigare än på landsbygden, och det finnes väl icke någon anledning antaga, att kulturen i vårt land skall gå tillbaka. Se vi på länder, som äro i högre kultur än vårt land, finna vi att städernas befolkning intager en större del än hos oss. Jag kan sålunda göra mig den frågan:

Om ändring af §§ 6 och 13 riksdagsordningen.
(Forts.)

Om ändring af §§ 6 och 13 riksdagsordningen.

(Forts.)

Skulle den tid kunna inträffa, då befolkningen i Sveriges städer blifve lika stor som befolkningen för dess landsbygd, och när inträffar i så fall detta? Denna tidpunkt är, enligt de anförda sifferuppgifterna, icke synnerligen långt aflägsen, och denna omständighet bör sålunda tagas i betraktande, om man vill lagstifta för framtiden. Under förutsättning nemligen att proportionen mellan landt- och stadsbefolkningens tillväxt skulle hädanefter blifva densamma som under de föregående 23 åren, skulle den tid, då stads- och landtbefolkningen blifve i afseende å numerären lika, inträffa mellan 78 och 79 år efter år 1887; — jag har funnit det utgöra 78,3 år derefter. Då skulle folkmängden på landsbygden, så väl som i städerna, utgöra omkring 5 millioner. För min del tror jag icke det är mycket osannolikt, att denna folkmängd då skall finnas på landsbygden. Är det då möjligt, att efter 78 år 5 millioner människor skola finnas i rikets städer? Ja, omöjligt är det visserligen icke, ty enligt utskottets siffror skulle de finnas der, och med industriens och företagsamhetens tillväxt, är det icke otroligt, att efter 78 års förlopp 5 millioner människor bygga och bo i rikets städer. Huru vida likväl folkmängdsförhållandena 78 år efter 1887, d. v. s. år 1965, komma att gestalta sig sålunda, att befolkningen i Sverige då uppgår till 10 millioner, hvaraf ena hälften är bosatt i städerna och den andra hälften på landet, är ju vanskligt att afgöra. Från min ståndpunkt är det icke heller nödigt att ingå i någon närmare undersökning af sannolikheten för den sålunda antydda fördelningen af folkmängden. Men för konstitutionsutskottet hade för visso en dylik undersökning varit i högsta måtto påkallad. Utskottet säger nemligen på sid. 6 af betänkandet: »Huru vida folkmängdens tillväxt i vårt land framdeles kommer att fortgå i samma proportion som hittills, är naturligtvis omöjligt att med visshet afgöra, men ingen anledning finnes att antaga, det någon hufvudsaklig förändring i sagda hänseende skall inträda.»

Derjemte meddelar utskottet, såsom jag nyss visat, för tjugutresårsperioden 1865—1887 siffror, enligt hvilka folkmängden årligen vuxit: i städerna med 2,3 procent och på landsbygden med 0,3 procent. Detta vill med andra ord säga, att stadsbefolkningens tillväxt fortgår årligen med en hastighet, som är väl 7 gånger större än den hastighet, hvarmed landtbefolkningen ökas. Då stadsbefolkningens årliga tillväxt sålunda förhåller sig till landtbefolkningens som 7 till 1, och då utskottet menar, att ingen anledning finnes att antaga, att i framtiden någon hufvudsaklig förändring derutinnan skall inträda, lär det icke gerna hafva kunnat undgå konstitutionsutskottets skarpblick, hurusom stadsbefolkningen förr eller senare måste till sin numerär blifva lika med landtbefolkningen. Men icke för ty har utskottet föreslagit den bestämmelse i riksdagsordningen, att rikets städer skola, äfven då de blifva lika folkrika som landsbygden, äga insätta i Andra Kammaren endast hälften så många representanter som landtkommunerna.

Paragrafen 38 riksdagsordningen säger, att konstitutionsutskottet

eger föreslå de ändringar i grundlagarne, som utskottet anser högst nödiga eller nyttiga. Är det då för hela landet nyttigt att nu fixera representanternas antal? — Jag tolkar nemligen grundlagens »nyttiga» så, att det skall vara till nytta för det hela, icke för ena eller andra delen af detsamma. — Jag finner då, att denna förändring icke är nyttig för det hela. Särskildt finner jag, att den icke är nyttig för städerna. För min del tror jag derjemte, att denna förändring icke är nyttig för konungamagten. Historiens lärdomar gå ofta igen. Vi veta hurusom mot slutet af medeltiden, på 1300-talet, konungamagten fann skäl att i städerna söka bundsförvandter mot den jordägande aristokratiens sjelfrådighet. Ett likartadt förhållande kan ännu en gång inträffa.

Om ändring af §§ 6 och 13 riksdagsordningen.
(Forts.)

Den 38:de paragrafen säger också, att den föreslagna förändringen skall vara möjlig att verkställa. I detta afseende hyser jag åtskilliga betänkligheter i hvad angår de föreslagna bestämmelserna af valkretsarne för val till Första Kammaren, men som förslaget derom nu icke skulle omedelbart föredragas, vill jag nu icke fästa mig dervid, utan endast framhålla några svårigheter, som kunna möta vid bestämmande af valkretsarne på landsbygden för val till Andra Kammaren. Till riksdagsman inom Andra Kammaren skulle utses å landsbygden en person för hvarje domsaga. Dessas antal är för närvarande 116. De återstående 34 representanterna skulle då utses af de 34 domsagor, som hade den största folkmängden. Man skulle sålunda först bestämma 116 valkretsar och derefter se till, hvar man skulle kunna finna den 117:de, 118:de o. s. v. Nu kan dock inträffa, att två domsagor hafva alldeles lika folkmängd samt att, då man skall bestämma valkretsen för den 34:de, af de särskilda domsagornas folkmängd beroende representanten, två domsagor befinnas hafva den närmast i ordningen högsta folkmängden. Då skulle enligt grundlagens tydliga bud utses representanter icke i en, utan i två valkretsar, men detta strider ju på samma gång mot grundlagens föreskrift om representanternas antal. Detta är sålunda en anmärkning mot lagförslaget beträffande dess verkställighetsmöjlighet.

Den tredje talaren i ordningen nämnde, att vid bestämmande af representationsrätten de flesta intressen borde så mycket som möjligt tillgodoses. Jag delar till fullo denna åsigt; jag tror icke det är fullt lämpligt att lägga endast folkmängden till grund för bestämmande af valkretsarne, åtminstone icke så länge man har en relativt hög valcensus. Möjligen kan det vara lämpligt att lägga den rena folkmängden till grund för valkretsarnes indelning, der man har allmän rösträtt. Vid införandet af 1866 års riksdagsordning bestämdes domsagan såsom enhet för utseende af representanter för landsbygden. Jag finner detta vara fullt riktigt. Men i öfrigt är valrätten för hvarje domsaga i förhållande till befolkningens antal inskränkt inom ganska snäva gränser. Det händer nemligen, att domsagor hafva mer än 40,000 invånare och de få då utse två riksdagsmän, men domsagor med 70,000 à 80,000 invånare få ej

Om ändring af §§ 6 och 13 riksdagsordningen.
(Forts.)

utse flere representanter än två. Jag anser denna begränsning af representantantalet för landsbygden vara alldeles befogad. Ty de intressen, som finnas i en domsaga äfven med ett invånareantal, som öfverstiger 50,000 å 60,000 personer, torde vara fullt kända af två representanter. Hade man vid bestämmandet af städernas representantantal följt den judiciella indelningen, hade man naturligtvis skolat anordna en valkrets för hvarje stad, ty en stad är ju, jemförd med en domsaga, en judiciel enhet lika som denna. Men städerna äro i öfrigt så väsentligt olika stora sinus emellan, att en sådan valordning icke vore rimlig. Men hade man emellertid bestämt, att hvarje stad skulle hafva sin särskilda representant, hade man fått ett betydligt större antal representanter för städerna än nu är fallet.

Jag har redan anmärkt, att jag icke anser den primära folkmängden kunna i och för sig vara den lämpligaste grunden för bestämmande af representantantalet. Det finnes nemligen andra omständigheter, hvarvid man också bör fästa sig. Dertill vill jag i främsta rummet räkna de andliga intressena. Bildningens mångsidighet i städerna kräfver, att de i förhållande till folkmängden hafva en fördelaktigare representationsrätt än landsbygden. De materiella intressena torde också behöfva tillgodoses, så att man sålunda kan uppställa en proportion icke blott med afseende på folkmängden, utan äfven med afseende å förmögenheten -- så länge nemligen man har census uppställd såsom vilkor för valrätt och valbarhet.

Då nu den fråga föreligger, huru vida en begränsning af riksdagsmännens antal är nödvändig, så vill jag vid betraktande af Första Kammarens sammansättning svara, att jag icke finner en sådan begränsning nödvändig med afseende å den kammaren. Är då beträffande Andra Kammaren en sådan begränsning nödvändig i fråga om landsbygdens representanter? Jag kan icke finna det heller. Är då denna begränsning nödvändig i fråga om representanterna för de mindre städerna, de städer nemligen, som hafva mindre än 10,000 invånare? Jag vill äfven besvara denna fråga nekande. Men deremot anser jag, att det vore tidsenligt, att någon begränsning egde rum i representantantalet för de större städerna. Och i det afseendet ansluter jag mig väsentligen till den motivering, som uttalas i herr Alins reservation. Men jag måste bekänna, att jag icke är fullt tillfreds med det resultat, hvartill han kommit, om man nemligen förutsätter, att han vill gifva en lagstiftning, som gäller för framtiden. Ty vill man detta, så anser jag att proportionen emellan folkmängden och representanternas antal icke bör inom de särskilda städerna vara fix, utan föränderlig, så att den blir olika i mycket stora och i mindre stora städer. Antager man en fix folkmängdssiffra af 15,000 invånare för val af hvarje riksdagsman utöfver den, som skulle väljas för det första 10,000-talet, så blir följden, att i en stad med 200,000 invånare kommer att väljas för den utöfver det första 10,000-talet öfverskjutande folkmängden dubbelt så många riksdagsmän som för motsvarande folkmängd i en stad med 100,000 in-

vånare. Men jag anser att proportionen mellan befolkningen och representanternas antal bör vara något högre i en stad, som har 200,000 invånare, än i en stad, som har 100,000 invånare. Och likaså bör denna proportion vara högre i en stad med möjligen 500,000 invånare än i en med 300,000 invånare.

Af hvad jag haft äran anföra finner kammaren mycket väl, att jag icke kan gifva min röst åt det förslag, som utskottet framlagt. Min förnämsta betänklighet deremot hvilat derpå, att representantantalet skulle blifva fixerad. Detta synes mig nemligen vara att klafbinda den naturliga utvecklingen och hämma det tillbörliga inflytande, som städerna böra hafva inom representationen i en framtid, då folkmängden der blir större. Jag har emellertid vidkommande yrkandena om återremiss icke någon förhoppning, att frågan vid denna riksdag skall kunna bringas till ett tillfredsställande resultat, och därför anhåller jag om rent afslag på konstitutionsutskottets förevarande betänkande. Jag har redan uttalat, att jag, i likhet med den andre talaren i ordningen, hyser sympati för motiveringen till herr Alins reservation, men för min del skulle jag vilja komma till ett annat resultat än han med afseende å slutklämnen.

Jag anhåller alltså, herr talman, om proposition på afslag å den nu föredragna 13 §.

Herr Billing: Ju mera jag studerat mig in i utskottets utlåtande, desto mera har jag funnit, att, så vida man verkligen anser att en förändring i det ifrågavarande hänseendet för närvarande är behöflig och nödig, man bör gifva utskottet allt erkännande för det förslag, som utskottet nu framlagt och som efter mitt förnenande innehåller i denna mycket svåra sak beaktansvärda förtjenster. Hvad herr Nils Peterssons förslag beträffar, så har det i förhållande till utskottets -- ehuru jag måste medgifva att detta senare, om man ställer sig på utskottets ståndpunkt, äfven har den förtjensten att vara lättfattligt och begripligt -- det företrädet, att det i fråga om tydlighet icke lemnar något öfrigt att önska; men det gäller om detta, likasom radikala förslag i allmänhet, att det just därför torde vara mindre acceptabelt. Och då man i lagstiftnings- och särskildt konstitutionella lagstiftningsfrågor måste räkna med realiteter och icke med idealiteter, så tror jag icke, att herr Nils Petersson på allvar kan hoppas att få sitt förslag antaget. Detta har konstitutionsutskottet också ansett.

Riksdagsordningen tillåter icke att några särskilda intressen representeras inom riksförsamlingen utom de stora intressena, städernas och landets. Dessa intressen har riksdagsordningen icke kunnat abstrahera från, och de komma att kvarstå många år ännu. Och när man skall stifva lag, måste man då också egna uppmärksamhet åt dessa förhållanden, ty annars stiftar man lag på ett föga ändamålsenligt sätt. Jag medgifver allt för väl, att det är en

*Om ändring af
§§ 6 och 13
riksdagsord-
ningen.
(Forts.)*

Om andring af
§§ 6 och 13
riksdagsord-
ningen.
(Fort.)

viktig sak att tillse, att representanternas antal blir fixerad, så att det icke går utöfver rimlighetens gränser, och jag medgifver också, att de sifferförhållanden, som vid riksdagsordningens tillkomst uppställdes mellan städerna och landsbygden, icke kunna för obegränsad framtid vara tillämpliga, emedan det är uppenbart att de förmåner som då bereddes städerna, berodde derpå, att invånarantalet i städerna var så fåtaligt i förhållande till landsbygdens befolkning. Men sedan städerna numera tillväxt, måste förhållandet blifva något anorlunda än det var, då riksdagsordningen skrefs. Men deraf, att jag medgifver detta, följer icke att jag kan lemna mitt bifall till konstitutionsutskottets förevarande förslag. Jag vill nu icke sysselsätta mig så mycket med detta förslag i och för sig, utan snarare med den frågan, hvarför detta förslag just nu framkommit. Jag kan då tänka mig till en början, att utskottet och motionären velat begränsa representantantalet af det enkla praktiska skäl, att då utrymmet för flere representanter här är för trångt, och man nu skall bygga ett nytt riksdagshus, man ansett tiden vara inne att bestämma antalet platser derstädes. Men äfven om denna fråga må vara af någon vikt, kan väl icke häri ligga grunden för en önskan att redan nu bestämma förhållandet emellan representanternas antal för stad och land. Jag kan också tänka mig det skälet, att landsbygdens representanter med fruktan och oro sett, huru invånareantalet i städerna liksom stadsrepresentanternas antal allt mer tillväxer, och att man velat i tid vidtaga anordningar för att hindra, att ej landsbygdens representanter blifva öfverflyglade af städernas. Den siste talaren har räknat ut att, under förutsättning att städernas invånareantal fortfarande tillväxte i samma progression som under de sista 23 åren, invånarnes antal omkring 80 år härefter skulle vara ungefär lika stort i städerna som på landet.

Deraf finna herrarne, att detta skäl för att *nu* bestämma förhållandet mellan landt- och stadsrepresentanternas antal icke väger synnerligen mycket, ty man har på ganska lång tid ännu att tänka på den saken.

Vidare har sagts, att, om den föreslagna förändringen antoges, tvisteämnena mellan städerna och landet dermed skulle vara undanröjda. Jag tviflar högeligen, att denna åsigt är riktig. Striden mellan landsbygden och städerna i fråga om deras respektiva intressen pågår ju nu allra lifligast. Jag vill dervid erinra om den fråga, som var före för några dagar sedan, grundskattefrågan. Vidare ligger i dag på kammarens bord till afgörande en fråga om bränvinsförsäljningsmedlens fördelning. 1885 års Riksdag beslöt, att dessa medel skulle, enligt vissa grunder, fördelas mellan städer och landsbygd. Nu vill man rubba den då bestämda grunden, så att städerna skulle få mindre och landet mera. Om jag icke missminner mig allt för mycket, är vid denna riksdag äfven en motion väckt, enligt hvilken tolagen skulle på annat sätt än nu fördelas. Af allt detta torde herrarne finna, att striden mellan städerna och landsbygden för när-

varande är i sin största blomstring. Om man då, och samtidigt med att städernas invånareantal stiger i högre proportion än landsbygdens, begränsar antalet af stadsrepresentanterna, icke kan man väl då tro, att tvistefröna dermed skulle varda undanröjda. Tvärt om; hafva icke tvisterna varit lifliga förut, så torde de väl blifva det derefter. Af detta skäl, och då jag icke kan inse, att det är någon tvingande och bjudande nödvändighet att just nu vidtaga denna viktiga och stora förändring, har jag ansett att frågan mycket väl kunde uppskjutas. Om man då frågar: hvarför skall den uppskjutas, kan jag icke svara annat, än att den icke behöfver lösas nu samt att det kan hända, att om 10 å 20 år de största stötestenar mellan stad och land äro, om icke undanröjda, dock möjligen afjemnade, så att man då kan få ett förslag, som är mera tilltalande för landets representanter i sin helhet än detta förslag.

Det är af dessa anledningar som jag anser mig böra yrka afslag å utskottets förslag, ehuru jag, såsom jag redan yttrat, gerna erkänner, att detta förslag har sina stora förtjenster. Åtskilliga talare hafva yrkat återremiss. Jag får upprigtigt tillstå, att jag med stor uppmärksamhet lyssnat på deras föredrag, som yrkat återremiss, men jag har icke kunnat finna, att de angifvit några grunder, hvarför betänkandet skulle återremitteras, eller det ändamål, hvarför återremissen skulle ske, och att återremittera en konstitutionel fråga, utan att på något sätt säga hvad man vill, tycker jag vara nästan orättvist mot konstitutionsutskottet. Man skall säga hvad man vill, och kan man icke det, bör man yrka afslag och tänka på saken.

Hvad beträffar reservationerna, särskildt herr Alins, har jag just ej så särdeles stora sympatier för dem heller. Skall man göra någon förändring i denna fråga, är väl första önskningsmålet det att få representanternas antal för landet och för städerna i sin helhet bestämdt. Detta mål synes man mig icke vinna genom antagande af herr Alins reservation. Dessutom tycker jag att den lider af åtskilliga besynnerligheter. Jag vill såsom exempel härpå påpeka, att vissa städer skulle, oberoende af den omständigheten att folkmängden efter år 1889 möjligen sjunker under 20,000 invånare, ändå få utse två representanter i Andra Kammaren. Det ena med det andra gör, att jag, som sagdt, icke har stora sympatier för herr Alins reservation. För min del skall jag, då jag sålunda hvarken kan godkänna utskottets förslag eller herr Alins reservation, yrka afslag å utskottets betänkande.

Med herr Billing förenade sig herrar *E. W. Carlson* från Stockholm och *Werner*.

Herr Friherre Bonde: Man brukar ofta åberopa eu frågas stora vikt såsom ursäkt för att man i densamma begär ordet. Detta måtte om någonsin gälla vid denna fråga, ty om någonsin en fråga varit före i denna kammare, som varit af stor vikt, torde det väl

*Om ändring af
§§ 6 och 13
riksdagsord-
ningen.
(Forts.)*

*Om ändring af
§§ 6 och 13
riksdagsord-
ningen.
(Forts.)*

vara denna; den är onekligen kanske den allra viktigaste fråga, som förevarit sedan införandet af det nya representationsskicket. Här är verkligen fråga om att alldeles ändra åtskilliga af de grundvalar, hvarpå detta nya statsskick är byggt. Det är därför af stor vikt, att man ser saken från alla sidor. Den har hittills under diskussionen i dag nästan uteslutande varit sedd från stadsrepresentanternas sida. En talare, herr Nils Petersson, har visserligen i början af denna diskussion sett den äfven från landtbornas sida, men han gick dervid något för långt och pockade väl mycket på eftergifter från stadsrepresentanternas sida. Jag tror därför, att man härvid bör iakttaga något mera moderation. Det har väckt bekymmer hos många under den tid det nya statsskicket varit rådande att se, huru stadsrepresentanterna i Andra Kammaren växt i mycket hastigare proportion än landsbygdens representanter. Man kan matematiskt räkna ut, att, om det får fortfara på detta sätt, städernas representanter i denna kammare skola öfverflygla landsbygdens. Till och med de stadsrepresentanter, som uppträdt i dag, hafva ansett det olämpligt att så skall komma att ske, utan funnit nödigt att något botemedel deremot måste utfinnas. Men ju längre man dröjer, desto svårare blir det. Jag tror att man i tid bör söka finna en medelväg, på hvilken man kan uppnå målet. Jag anser ock, att konstitutionsutskottet i det förslag, som framlades vid förra riksdagen och som var alldeles lika med det nu framlagda, funnit en god medelväg. Detta förslag inkom, såsom bekant, i riksdagens elfte timme, så att det var omöjligt att egna detsamma vederbörlig uppmärksamhet och sätta sig in i dess detaljer. Det blef därför återremitteradt. Det rönt dock ganska stora sympatier; ja äfven från stadsrepresentanternas sida i denna kammare höjdes röster, som till och med yrkade bifall till utskottets förslag, ehuru detta yrkande sedermera återtog, hvarpå förslaget, som sagdt, återremitterades. Detta skedde i det syfte, att man skulle kunna få in det så tidigt vid denna riksdag, att man skulle kunna hinna noga granska detsamma och kunna fatta beslut i ämnet; man bör därför vara konstitutionsutskottet tacksam, därför att det redan nu inkommit med förslaget. Detta ingifver den förhoppningen, att, om det skulle finnas några betänkligheter mot detsamma, dessa genom en återremiss skulle kunna afhjelpas. Det har visserligen framhållits, att det ej är någon brådska att antaga detta förslag, emedan det ändå ej kan blifva gällande förr än nästa riksdagsperiod, och att det således kan vara likgiltigt, om vi antaga detsamma vid denna riksdag eller den nästkommande. Jag tror dock att det icke är så likgiltigt. Jag tror att det är skäl, att förslaget redan vid denna riksdag blir så utarbetadt, att det lämpligen kan antagas. Vid nästa riksdag uppstå kanske nya betänkligheter, eller inkommer förslaget så sent, att man kan förebära Marthas förhinder och icke vill antaga detsamma af formella skäl.

Såsom jag nämnt, har denna fråga varit före många gånger. Man har med farhåga sett, att städernas inflytande i Andra Kam-

maren i framtiden skulle blifva för stort. Visserligen har här en talare på göteborgsbänken framhållit, att städerna hittills använt sin representationsrätt på ett mycket berömvärdt sätt, att de i kammaren infört förmågor af alla slag från olika samhällslager, från olika intressen och från olika näringar inom städerna, och jag gifver honom rätt deri. Men man vet icke om för framtiden så kommer att ske. Man vet icke, huru det kan komma att gestalta sig efter årtionden, då städerna blifva de öfvermäktiga, och deras representanter de, som komma att herska här i kammaren. Vi veta alla, att det är en fråga, som för närvarande står på dagordningen och som med visshet kommer att gå framåt, ty så har skett i andra länder. Det är frågan om den politiska rösträttens utvidgning. Den dag kommer nog äfven i vårt land, då »strecket» blir borttaget eller sänkt. Det är den dagen, man ser med fruktan, i fall förhållandet mellan städernas och landets representantantal får oförändradt utveckla sig. Om då de större städernas representanter inom Andra Kammaren blifva de öfvermäktiga, då kan man hafva grundadt skäl till fruktan för att en sund utveckling skall hämmas. Det heter från alla kulturländer, der den allmänna rösträtten blifvit införd, att man hyser fruktan för dessa stora städer, der det finnes en stor, lös befolkning, som alltid är lätt att leda för skickliga agitatorer och partigångare. Vi veta, att det af än den ene än den andre ledaren föres än hit och än dit. Man behöfver icke gå långt för att få bekräftelse derpå. Vi hafva under detta år i Frankrike sett exempel på, huru lätt massorna låta sig ledas. Det är just faran, att de stora städerna genom sin växande representationsrätt blifva de bestämmande och då kanske i kammaren införa allt för ostadiga och omstörtande element. Jag vill icke säga annat, än att dessa element, om de äro i minoriteten, kunna vara nyttiga, ty alla åsikter, alla element kunna gemenligen föra till något godt. Men om dessa element blifva de allena herskande, så att de få öfvermagten, då är stor fara för handen. Det är därför man velat se till, medan det ännu är tid, om man icke skulle kunna hämma den hastiga utvecklingen af städernas representationsrätt; det är därför man velat, att åtminstone den proportion, som för närvarande finnes mellan stads- och landtrepresentanternas antal, äfven skulle för framtiden få fortfara. Det är lyckligt det land, der, såsom i Sverige, man har en landtbefolkning, som är upplyst och intresserad för det allmänna. Jag tror, att det icke är att beklaga, att magten, såsom nu är förhållandet, blifvit lagd i dess hand. Jag vill visserligen medgifva, att hvilket parti som helst kan beskyllas för att begagna den till egennyttiga afsigter. Det är, såsom nyss nämndes, ett historiskt faktum att så sker. Men så blir det alltid, att majoriteten måste ligga på ett håll, och då är det bättre, att den ligger der den nu ligger, än att den i framtiden möjligen skulle komma på något annat håll.

Om ändring af §§ 6 och 13 riksdagsordningen.
(Forts.)

Om ändring af
§§ 6 och 13
riksdagsord-
ningen.
(Forts.)

Det har gjorts åtskilliga anmärkingar mot det sätt, hvarpå konstitutionsutskottet sökt lösa frågan.

Herr Nordenfelt framhöll, att om det endast vore meningen att begränsa antalet riksdagsmän, så ville han vara med derom, ty han ansåg icke lämpligt, att representanternas antal ökades i det oändliga. Men han ville icke vara med om att fixera en bestämd proportion emellan representanterna för städerna och landsbygden. Han klandrade äfven de här uppställda siffrorna och frågade, hvarför man icke utgått från de faktiskt existerande förhållandena, hvarför icke representanterna för städerna bestämdes till 76 och för landsbygden till 146. Men jag tror för min del det vara mycket klokt att afrunda siffrorna, ty när man skrifer en grundlag, skulle det väl taga sig något egendomligt ut att bestämma proportionen emellan städernas och landsbygdens representationsrätt med siffrorna 76 och 146. Men de här föreslagna siffrorna 75 och 150 hafva tillkommit äfven på den grund, att man velat afväga Första Kammarens ställning till Andra Kammaren, och man har dervid satt landsbygdens representanter i Andra Kammaren till samma antal som Första Kammarens hela antal, hvilket jag tror vara mycket lämpligt. Herr Nordenfelt sade, att i Första Kammaren hade vi alltid vår räddning, den komme alltid att representera det återhållande elementet och vara ett skydd emot upproriska anslag. Jag tror för min del, att man med någon försigtighet får upptaga detta påstående. Första Kammaren hvilat på ganska egendomliga grundvalar och kan lätt omstörtas. Den är byggd på den kommunala rösträtten, och om denna grund en gång kommer att ändras, så kan det hända, att Första Kammaren kommer att representera de omstörtande elementen i samhället, emot hvilka en motvigt behöfves i Andra Kammaren.

Herr Elowson framhöll för det första såsom ett fel i det föreliggande förslaget, att det vore afsedt att gälla för all framtid. Jag anser tvärt om detta vara en god egenskap hos förslaget. När man stiftar grundlag, bör man väl icke göra det med tanke på successiva förändringar i lagstiftningen. Enligt min uppfattning är det således en förtjenst hos konstitutionsutskottets förslag, att man kan hoppas, att den föreslagna lagstiftningen skall kunna blifva bestående. Att deremot i en grundlag intaga öfvergångsbestämmelser, hvilka, sedan de fått verka en tid, måste ändras, anser jag högeligen olämpligt. Om man nu bestämde, att städerna skulle ega välja en representant för 15,000 invånare, skulle i en aflägsen framtid städerna kunna komma att ändock helt och hållet öfverflygla landsbygden, och jag tror således ett förslag i denna riktning skulle lida af den bristen, att man ej kunde beräkna, att en sådan lagstiftning kunde ega bestånd äfven för en aflägsen framtid. Vidare har såsom en oegentlighet hos utskottets förslag framhållits, att enligt detta de större städerna skulle erhålla en för ringa representationsrätt. Såsom basis härför anfördes siffror, hvilka jag ej kunde följa och i allt fall icke kontrollera. Jag är dock öfvertygad, att de voro rigtiga, och jag

tror, att den ärade talaren hade rätt deri, att de större städerna skulle få väsentligt mindre representationsrätt än de mindre. Men detsamma gäller äfven på landsbygden med afseende å de större domsagorna i förhållande till de mindre, ty en domsaga, om än aldrig så folkrik, får icke välja flere än två riksdagsmän, hvaremot en domsaga må vara hurn liten som helst och ändock är berättigad att utse en riksdagsman. Således tror jag, att, om det nya förslaget också medför, att de större städerna i förhållande till folkmängden få ett mindre antal representanter än de mindre städerna, så motväges detta missförhållande af de större domsagornas på landet mindre representationsrätt i förhållande till de mindres, och således ligger här en jemvigt emellan stad och land.

Det kunde vara åtskilligt mera att tillägga i anledning af hvad här blifvit anfördt emot förslaget, men jag är öfvertygad att det kommer att bemötas af ledamöter af konstitutionsutskottet, hvilka ännu icke yttrat sig i saken. Men särskildt hafva framkommit åtskilliga formella anmärkningar emot utskottets förslag och jag vill icke förneka, att flera af dem ega befogenhet. Herr Elowson har sålunda anmärkt, att man icke visste huru förfaras skulle, om det skulle inträffa, att t. ex. två af de domsagor, hvilka, såsom de folkrikaste, skulle fylla det bestämda representantantalet, hade alldeles lika invånarantal. Denna och andra brister i förslaget torde kunna tariffva rättelse. Också känner jag mig mer än af utskottets förslag tilltalad af herr Ungers förslag derom, att valkretsindelningen för Andra Kammaren borde ske hvart nionde i stället för hvart tionde år, som utskottet föreslagit, ty det kan med afseende å denna kammare vara af vigt, att valkretsindelningen sammanfaller med en treårsperiod. Äfven den anmärkning torde kunna framställas, att det endast är bestämdt om köpingar, som erhålla stadsprivilegier, att de fortfarande skola räknas till landet, intill dess ny valkretsindelning egt rum. Men detsamma bör väl också gälla om andra samhällen, som kunna utveckla sig till städer, såsom en del jernvägsstations- och fabriksamhällen n. fl. Att skrifva grundlag är väl det svåraste arbete som finnes. Man vet hur ofta man står undrande och spörjande inför tolkningen af grundlagen, och huru ofta den ger anledning till missförstånd. Vi böra därför vara utskottet tacksamma, därför att förslaget inkommit så tidigt som skett, så att de små formella brister, som förefinnas, må kunna undanrödjas under riksdagens lopp. Jag tror därför också, att vi böra besinna oss, innan vi antaga förslaget oförändradt. Ty om det sedan skulle vid nästa riksdagsperiod befinnas, att förslaget lider af något fel, så skall utan tvifvel detta fel användas såsom kryphål för införande af det spett, hvarmed hela förslaget kan kastas öfver ända. Ehuru jag således anser det föreliggande förslaget gå i rätt riktning, så vill jag dock ej nu yrka bifall till detsamma, utan, med uttryckande af mitt godkännande af förslaget i allmänhet, yrka återremiss, på

*Om ändring af
§§ 6 och 13
riksdagsord-
ningen.
(Forts.)*

Om ändring af det att möjligen befintliga formella felaktigheter må kunna bli un-
 §§ 6 och 13 danröjda.
 riksdagsord-

ningen.

(Forts.)

Herr Rydin: Herrarne hafva sig väl bekant, att frågan om begränsning af antalet riksdagsmän är en fråga, som stått så länge på dagordningen, att den icke mera kan falla. Denna begränsning är en ren nödvändighet, och under de debatter, som härom egde rum i Första Kammaren under sista riksdagen, ansåg man äfven en sådan begränsning alldeles nödvändig. Men vill man en förändring i denna riktning, så torde det väl vara i sin ordning, att man förfar på det sätt, som den man, hvilken har största andelen i författandet af den nu gällande riksdagsordningen, friherre de Geer. angifvit, då han vid 1887 års riksdag yttrade, att antalet ledamöter i Andra Kammaren nu nått den höjd, att man bör vara betänkt på att förebygga, att denna ökning kommer att tillväxa med samma hastighet som hittills. Det enklaste och, om man uteslutande ser på det bestående, äfven det rättigaste, vore att söka sådana siffror, som åstadkomma lika stor inskränkning eller begränsning för alla valkorporationer.»

Man kan icke se denna fråga särskildt från blott den ena eller den andra valkorporationens synpunkt, så att man särskildt tänker på städerna, eller särskildt på de stora eller de mindre städerna. Icke heller kan man begränsa antalet representanter inom Andra Kammaren utan att tillika tänka på antalet inom Första Kammaren och sätta antalet representanter i Andra kammaren i visst förhållande till antalet representanter i den Första. Vill man därför begränsa representantantalet, mynnar detta ut i den fordran, att man sätter representantantalet i båda kamrarna till en bestämd siffra och låter denna vara bestående för en längre tid, d. v. s. en tid, utöfver hvilken lagstiftaren icke bör skåda. Man har här sagt, att om en bestämd siffra fastsloges, densamma skulle kunna bestå högst 70 till 80 år. Ja, mine herrar, jag frågar: hvilken konstitution har kunnat bibehålla sig oförändrad i 70, 80 år? Huru var det med 1810 års riksdagsordning? Huru länge räckte 1772 års, eller 1720 års regeringsformer, huru länge de af Gustaf II Adolf och Carl XI grundade stadsskicken? Nej, man stiftar icke lagar så, att man tänker sig att de skola gälla för *evärdliga* tider, utan för en mansålder eller så omkring. — Och vill man, att lagen skall gälla för en längre tid, så måste man gifva en viss fasthet åt representantantalet. Man kan dervid antingen bestämma ett visst antal, såsom i England, Norge, Italien eller ock hålla sig till invånareantalet, så att representanternas antal ställes i viss proportion till detta, och bestämma, såsom t. ex. i Amerika, att en revision af representationsrätten skall ske hvart 10:de år, på det att antalet representanter icke må växa utöfver hvad skälighet och billigt är.

Man säger nu, att en begränsning af antalet är nödvändig, men man bör icke öfvergifva grunderna för det bestående. Har

detta skett i ifrågavarande förslag? Nej. Ty först är att märka att hos oss, i olikhet med alla andra länder undantagandes England och Norge, bilda städerna särskilda valkretsar och landsbygden särskilda. I andra länder med uyss nämnda undantag finnes icke någon sådan skilnad emellan stad och land, utan der äro land och stad sammanslagna till en valkrets der folkmängdsförhållandena sådant medgifva. Der emellertid, såsom hos oss, sådan skilnad förefinnes, får man icke hålla sig endast till proportionerna i afseende på folkmängden, utan äfven taga i betraktande förhållandena mellan stad och land. Våra historiska förhållanden hafva fordrat, att städerna representeras särskildt och landet representeras särskildt. Till följd deraf måste man tillse, att en viss proportion dem emellan bör vara. Frågar man sedan, huru den nuvarande proportionen är, finner man, att den graviterat omkring och så småningom utvecklat sig till att blifva ungefär en tredjedel för städerna och två tredjedelar för landsbygden. För närvarande är det litet mera än en tredjedel, efter det förhållandet länge varit under detta proportionstal, ett förhållande, som förklaras derur att man icke lagt sifferförhållandena till grund. Vill man undersöka de siffertal, som man ansett böra ligga till grund vid ordnande af förhållandet mellan städernas och landsbygdens representantantal, så vet man, att vår nuvarande riksdagsordning utgår derifrån, att i allmänhet mot en folkmängd i stad af 10,000 svara på landet 20,000 för bestämmandet af representantantalet. Emellertid har man ansett sig — och detta med rätta — icke böra konstituera valkretsen endast och allenast för detta ändamål, utan man har använt såsom valkretsar särskilda administrativa och judiciella kretsar, domsagorna och städerna. Med hänsyn till detta förhållande har proportionen förändrat sig, enär för städerna en hastigare tillökning af riksdagsmannantalet kan ega rum än för landsbygden. Det går nemligen snabbare för en stor stad, då den får tillökadt antal för hvarje 10,000-tal, medan domsagor kunna finnas, som hafva öfver 60,000 invånare utan att få välja mer än två riksdagsmän. Om man nu vill utjemna detta förhållande och på ett billigt sätt afväga riksdagsmännens antal både i förhållande till folkmängden och till de judiciella och administrativa kretsarne, så har man att förfara på två olika sätt, antingen så, att man minskar städernas representantantal, i fall det visar sig växa högre än som är förenligt med proportionen, eller också får man göra på ett annat sätt — och det blir det farliga — om man vill drifva öfver majoriteten derhän att man med händer och fötter arbetar på att öka domsagorna. Jag tror, att konstitutionsutskottet riktigt förfarit, då det ansett att man bör hålla sig till det första sättet, nemligen att minska städernas representantantal, och jag tror att siffran $\frac{1}{3}$ af antalet ledamöter i Andra Kammaren låter försvara sig. Ty huru skulle det se ut, om den så mycket omtalade grunden, den grund, som ej bör öfvergifvas, följdes, nemligen att en stadsbefolkning af 10,000 väljer en representant och en landsbefolkning af 20,000

*Om ändring
§§ 6 och 13
riksdagsord-
ningen.*

(Forts.)

Om ändring af
 §§ 6 och 13
 riksdagsord-
 ningen.
 (Forts.)

väljer en, icke skulle blifva rubbad? Jo då skulle, om stadsinvånarantalet är 841,731 och landsbygdens invånare 3,893,170, den rigtiga proportionen vara 84 stads- och 199 landsbygdsrepresentanter. Detta är den mycket åberopade grunden, som den nya riksdagsordningen uppställt i fråga om folkmängdsförhållandena, om man tager denna grund ensam för sig. Denna proportion är vida ofördelaktigare än den, som utskottet föreslagit. Jag tror således, att man här har att hålla sig till en komplicerad grund och taga hänsyn till både folkmängden och den judiciella indelningen, och se till huru det då kan ordnas, och det kan lämpligast ske på det sätt, som sker i Norge och England, eller att bestämma ett visst antal för städerna och ett visst antal för landet. Man lagfäster på en viss tid viss bestämd siffra. I England har sålunda underhuset 670 representanter. Af dessa hafva grefskapen eller landsbygden 377, universiteten 9 och städerna så mycket som 284 representanter. Åtskilliga andra länder, såsom Italien och Preussen, hafva också ett bestämdt antal. Detta är alltså ingen nyhet. Ser man på de länder, der man lagt invånarantalet till grund, hvarvid är vanligt att antalet representanter har bestämts genom en lag, så finner man, huru denna lag kan blifva gällande för långvariga tider, utan att någon ändring sker, och det oaktadt mycket vexlande folkmängdsförhållanden; huru vallagar kunna erhålla varaktighet, oaktadt ändring varit behöflig. Så t. ex. är i Preussen, i afseende på representantantalet i de olika valkretsarne, den lag gällande, som antogs år 1848. Den har ännu icke undergått någon annan förändring, än den som statens utvidgning fordrat. På samma sätt är det i Danmark, der lagen från 1866 fortfarande gäller, ehuru man gång på gång uppvisat orättvisan deri. I vårt land håller man sig med rätta till principen om att representantantalet skall undergå modifikation efter invånarantalet, men har dervid gått till en motsatt ytterlighet inom vissa valkretsar, nemligen ständigt fortgående förändring af antalet, hvarvid dock vissa kretsar gynnats framför andra. Konstitutionsutskottet ansåg sig därför åstadkomma en viss stabilitet, att om representanternas fördelning på valkretsar erhöles en viss stabilitet, man, för att förekomma att ur denna fixering skulle utveckla sig orättvisor, borde föreslå en revision af valkretsarne hvar tionde år.

Hvad man nu egentligen åberopat mot förslaget sådant det efter dessa grunder affattats, är, att de större städerna skulle blifva lidande, och man har i detta hänseende hänvisat till herr Alins reservation, såsom den der kunde utjemna detta missförhållande på samma gång det är byggdt på den nuvarande grunden. Men på det sättet går det icke. Det är ett förslag som hvilat på tre olika grunder, dels att de mindre städerna skulle indelas i valkretsar af 6—12,000 invånare såsom hittills, dels att mellanstäderna skulle få välja för hvar femtontusental och dels slutligen att de stora städerna skulle behålla sitt nuvarande representantantal, oaktadt det öferskrider en riksdagsman på hvarje 15,000. Denna anordning blifver därför en

smakfråga, det är godtycket som blifver bestämmande. Huruledes något så godtyckligt bestämmande som detta kan anses förskrifva sig från de grunder, hvarpå vår nuvarande ordning hvilat, är svårt att förstå.

Till följd af hvad jag nu utvecklat, torde det vara skäl att begränsa antalet, att vidare bestämma det antal, som bör tillkomma landsbygden och det som bör tillkomma städerna, och slutligen att bestämma förhållandet mellan Första och Andra Kammarens. Härjemte blifver också nödvändigt, för att antalet riksdagsmän å de särskilda valkretsarne ej må för alltid fastslås, utan lämpas efter folkmängdens växlingar, att man tillägger föreskrifter angående en revidering på bestämda tider.

Nu har man gjort åtskilliga formella anmärkningar, och den som mest förundrade mig var den som framställdes af den ärade talaren från Karlstad, att för den händelse att två domsagor komme att få alldeles lika invånarantal, det skulle vara svårt att säga, hvilken af dem som vore berättigad att välja representant. Men jag tror ändå att man med ledning af probabilitetskalkylen mycket väl kan påstå att det ej finnes någon anledning att befara att med domsagor om en 40,000 människor, man skall få två bredvid hvarandra liggande så lika till invånarantalet, att man icke skulle veta, hvilkendera som borde hafva företrädet att sända representant till Riksdagen. Det är ju en sådan kasuistik, som icke någon lagstiftning i verlden kan taga i betraktande. Ty om man på det sättet vill kriticera en lag, så är det klart att man kan hitta på det ena felet efter det andra.

Den talare, som hade ordet näst före mig, gjorde den särskilda anmärkningen, formella anmärkningen, som det hette, att det borde vara 9 år i stället för 10, som skulle förflyta mellan de tillfällen, då revidering af valkretsarne och riksdagsmännens antal af konungen förhades. — Ja, herr talman, det är ju fullkomligt en smakfråga. För min del tror jag icke att 9-års perioden skulle vara mindre lämplig än den 10-åriga; men hvarför vi i utskottet tagit 10 år därför, att 10 år är det som gäller för närvarande, att i förevarande afseende man har 10 år på andra ställen, i Amerika och i Italien, och slutligen därför att talet 10 eger en viss betydelse framför alla andra tal. Det är därför man tagit siffran 10. Men vilja herrarne ändra densamma till 15 eller 20 så gör det icke det ringaste till saken. Man har emellertid sagt att under förutsättning af dessa 10 år och då valperioden för Andra Kammaren räcker 3 år, så skulle det medföra svårigheter. Men dessa svårigheter skulle endast inträffa hvart trettionde år. Men att man icke skulle kunna anordna det så, med de resurser som stå vår statistiska centralbyrå till förfogande, att man i maj månad hvart 30:de år hade folkmängdsiffrorna klara, det tror jag icke är någon fara.

Vidare talade man om att det fall visserligen blifvit beaktadt, när en köping blifver stad, men att om ett annat samhälle blir stad, så skulle ett sådant samhälle framgent komma att räknas till landet.

Om ändring af §§ 6 och 13 riksdagsordningen.
(Forts.)

Om ändring af
 §§ 6 och 13
 riksdagsord-
 ningen.
 (Forts.)

I kommunalförfattningar betraktas emellertid såsom köping sådana större stationssamhällen, eller större fabriksbyar och landsorter hvilka blifvit afskilda i ekonomiskt hänseende från de kommuner, hvartill de hört.

Vidare skulle man icke hafva betraktat det förhållandet, om stad upphör att vara stad. Men orsaken hvarför vi icke tagit upp detta är den att städerna alltid komma att förblifva städer; ty huru skall det gå till att en stad upphör att vara stad? Jo, den kan väl mista sin egen jurisdiktion och läggas under landsrätt, men namnet står dock kvar, den har en viss historisk betydelse och kan också hafva kvar vissa privilegier eller med andra ord den förblifver stad.

Vidare har anmärkts i afseende på § 6, att man icke talat om huru det skall förfaras i händelse stad, som bildar egen valkrets förlorar i invånarantal, så att detta understiger 25,000 personer. Jo, då sammansmälter den staden med landsbygden, så att det blifver landstinget som får öfvertaga det val staden förut fått förrätta.

I afseende på de anmärkningarna som skedde vid förra riksdagen kan jag omnämna att alla dessa anmärkningarna blifvit genomgångna i konstitutionsutskottet på det att till dem måtte tagas all den hänsyn vid betänkandets utarbetande, hvaraf de kunde vara förtjenta. Men vi ansågo dem vara af en så kasuistisk natur att, man icke behöfde tillmäta dem något inflytande, och detta isynnerhet i betraktande af de enkla bestämmelser vi ega i vår nuvarande grundlag. Vi hafva ansett att i det fallet, då dylika tillfällen inträffade som de, hvilka blifvit i de gjorda anmärkningarna framställda, borde sunda förnuftet tjena till vägledning och tolkning i tvifvelaktiga fall. Så har det nu skett vid sig företeende omständigheter af lika natur, och jag har icke hört någon klagan deremot. En talare har sagt att konstitutionsutskottet ansett sig så fullkomligt, att det icke velat vidtaga ändringar. Nej, skälet hvarför vi icke vidtagit några ändringar var det, att det var ett utarbetadt förslag som sista riksdagen kom till konstitutionsutskottet, och dessa små anmärkningarna ansåg utskottet icke vara af den art att de gjorde en omarbetning nödvändig. Men vill Riksdagen, så kan det blifva tillfälle att utföra dessa ändringar, om frågan skulle komma att blifva återremitterad. För min del yrkar jag naturligtvis bifall till utskottets förslag.

Herr Andersson i Hasselbol: Sedan jag begärde ordet, har friherre Bonde uttalat åtskilligt af hvad jag ämnade säga, och jag har därför icke mycket att tillägga. Man har anfört flera siffror till försvar för det nuvarande representationsskicket för städerna. Jag skall också be att få nämna några andra siffror, som äro talande emot detsamma. Kristianstads län med ett invånarantal af 226,000 har 8 representanter i Andra Kammaren; Stockholm med ungefär samma folkmängd har 22. Då Stockholm med folkmängdens fortsatta ökande antagligen inom några få år kommer att ega 240,000 invånare, skall det efter det nuvarande representationsskicket få 24

representanter; Vermlands landsbygd, som för närvarande har 245,000 invånare, är vid Riksdagen representerad af endast 8 representanter och Stockholm skulle sålunda få tre gånger så många riksdagsmän som Vermlands landsbygd.

Om ändring af §§ 6 och 13 riksdagsordningen.

(Forts.)

Jag anser detta vara talande siffror för nödvändigheten af en förändring af för handen varande bestämmelser, och i likhet med friherre Bonde finner jag det af konstitutionsutskottet framlagda förslag lyckadt, dock icke så att jag för närvarande tycker det svara mot förhållandet mellan landsbygden och städerna, då jag ser på siffrorna från 1865. Men som denna lag icke afser endast det nuvarande, utan äfven framtiden, så kommer kanske förhållandet mellan städernas och landsbygdens representanter att utjmnas.

Hur man än ser och beräknar, tror jag att det föreliggande förslaget är antagligt, och för den skull kommer jag att rösta för detsamma. Om det behöfver några redaktionsändringar för att kunna antagas och icke blifva förkastadt vid en kommande riksdag, det känner jag icke till och kan icke bedöma. Men hvad som är nödvändigt är, att frågan icke undanskjutes, utan blir antagen till lag så snart som möjligt.

Herr Ljungman: Då, såsom känt är, vår grundlag föreskrifver, att ett grundlagsändringsförslag, som antagits till hvilande, skall vid en efter nytt val till Andra Kammaren infallande riksdag antagas i oförändradt skick, för att det skall kunna gå till Kongl. Maj:t, och då Kongl. Maj:t i afseende på ett så behandladt förslag icke har annat att göra än att oförändradt antaga det eller ock förkasta detsamma, ligger det naturligtvis stor vigt deruppå, att ett grundlagsförslag, som förklaras hvilande, verkligen är af den beskaffenhet, att man har någon utsigt att få det godkändt af en kommande Riksdag och af Kongl. Maj:t. Ser man nu på hur det förhåller sig med det förevarande förslaget, så lider det af sådana formella brister, att dess godkännande omöjligen kan ifrågasättas. Det var därför med en viss förvåning man hörde en så framstående statsrättslärare som konstitutionsutskottets vice ordförande, professor Rydin, yrka bifall till förslaget. Redan vid 1886 års riksdag, då det förekom en motion, som innebar att tvenne domsagor skulle kunna förenas till en valkrets, hade så väl motionären som konstitutionsutskottet klart för sig, att detta fordrade en ändring af § 16 mom. 1 i riksdagsordningen. I mom. 2 af den nu föreslagna § 13 förekommer ett stadgande, att om domsagornas antal öfverstiger etthundrafemtio, skola, i den mån sådant erfordras, angränsande domsagor, som hafva minsta folkmängd, förenas, två och två, till en valkrets. Denna bestämmelse kräfer ovilkorligen en förändring af § 16 mom. 1, för att icke en brist skall uppstå af den beskaffenhet, att den gör förslagets antagande omöjligt.

Gå vi till mom. 3 af § 13, finna vi, att utskottet der öfvergifvit den princip, professor Rydin nyligen uttalade, då han för-

Om ändring af
§§ 6 och 13
riksdagsord-
ningen.
(Forts.)

svarade att man skulle revidera valkretsindelningen för småstäderna hvarjtionde år i stället för hvarjtionde. Hvad denna sistnämnda beträffar, skola dessa städer enligt nu gällande grundlag ordnas »så vidt ske kan länsvi». Detta har utskottet ändrat till: »så vidt lämpligen ske kan», utan att dervid det ringaste motiv blifvit anfördt för tillägget af ordet »lämpligen», och likväl är det en förändring af stor vikt, ty den förändrar hela betydelsen af det stadgande, som nu finnes i grundlagen och som uttryckligen påbjuder att indelningen skall ske länsvi, om sådant är möjligt. Här har i stället det rena godtycket blifvit infördt. Vi hafva sålunda här ett tillägg som bör bort, och som enligt min åsigt är tillräckligt för att icke momentet må kunna godkännas.

Den vederläggning, professor Rydin sökt gifva mot de anmärkningar, som gällt det olämpliga i att bestämma att indelningen i nya valkretsar skulle ega rum hvarjtionde år i stället för hvarjtionde, synes mig vara alldeles otillräcklig. Ej heller synes det vara nog fullständigt, då utskottet säger: »köping, som erhåller stadsprivilegier, räknas i fråga om riksdagsmannaval fortfarande till landet, till dess ny valkretsordning varder faststald». Ty det är tydligt att andra samhällen än köpingar kunna uppväxa till städer. Den förklaring, herr Rydin gaf på innebörden af ordet köping, tror jag heller icke var rätt. Alla köpingar hafva vissa särskilda rättigheter, som de af Kongl. Maj:t erhållit eller ega på grund af gällande förordningar, och detta har visst icke hvarje stationssamhälle, fabriksby eller fiskeläge, som är af den betydenhet att den kan växa ut till att blifva stad.

Dessa formella brister äro alldeles tillräckliga för att hindra mig från att kunna antaga utskottets förslag sådant det här föreligger. Hvad åter beträffar förslaget om återremiss, så måste man, då man återremitterar ett ärende, angifva den riktning i hvilken man önskar att det nya betänkandet skall gå. Jag tillhör, som bekant, dem som stå kvar på den gamla grund, på hvilken kammarerna förut vid detta ärendes behandling stått, och detta särskildt åren 1886 och 1887, då denna samma fråga var före, nemligen att man tid efter annan bör ändra *siffrorna*, som betinga rätten att utse riksdagsman, och derigenom vinna ett rättvisare förhållande mellan antalet representanter för stad och för land till landsbygdens förmån, så att man slutligen kunde komma derhän, att all skillnad mellan stad och land kunde upphöra. Då man deremot ställer sig på professor Rydins ståndpunkt och anser, att man lagstiftar endast för en mansålder, så kan jag icke finna hvarför man icke skall gå varligt fram och endast så småningom ändra dessa siffror, så att svårare rubbningar i det bestående hindras. Ty en absolut visshet för att ett grundlagsstadgande skall blifva för all tid bestående förefinnes ju icke. Men vill man verkligen frågans lösning, kan jag icke finna att man bör öfvergå från en ståndpunkt som man under flere riksdagar har ställt sig på, och intaga en ny sådan, som

måste hållas för *reaktionär*, då den återgår till förhållanden som funnos under gamla ståndsrepresentationen, nemligen att en viss samhällsklass skulle utan hänsyn till dess talrikhet tilldelas en viss andel i representationen.

Om ändring af §§ 6 och 13 riksdagsordningen.

(Forts.)

Beträffande de hufvudgrunder, på hvilka våra nuvarande grundlagars hithörande bestämmelser äro byggda, äro, som Kammaren torde finna, professorerna Rydin och Alin af alldeles olika uppfattning. Jemför man denna med hvad friherre Louis De Geer anförde år 1884 i Första Kammaren och motiven till 1863 års förslag, så finner man snart, att det är herr Alin som har rätt och herr Rydin som har orätt, och att herr Rydin har lagt sin egen uppfattning i de grunder han såsom företrädesvis väsentliga påbördat friherre De Geer och 1863 års förslag. Man får nemligen vid bedömandet af denna sak icke förbise den stora skillnaden mellan hvad som utgör den för nämnda förslag karakteristiska grundvalen för representationsrätten och hvad som utgör blotta medgifvanden med hänsyn till faktiskt gifna undantagsförhållanden af mer öfvergående art.

På grund af hvad jag anført skall jag anhålla om afslag å utskottets hemställan och återremiss af betänkandet för frågans förnyade behandling i den rigtning som är angifven i herr Nils Peterssons i Runtorp motion.

Herr Widström: Jag anhåller att få yttra några ord i anledning af hvad man framhållit emot utskottsbetänkandet. Meningarna synas icke egentligen hafva varit delade derom, huruvida någon förändring i den rigtning som här föreslagits skulle vara af behovet påkallad, utan diskussionen har rört sig i fråga om sättet att åvägbringa denna förändring. Det torde väl också vara temligen uppenbart att något i det afseendet och syftet, som konstitutionsutskottets betänkande innehåller, bör göras för att begränsa representanternas antal inom representationen och särskildt inom Andra Kammaren. Om man tänker på den tillväxt, som representantantalet ifrån städerna har fått under de 22 år, som förflutit sedan första riksdagen sammanträdde under det nya statsskicket, så synes det väl vara nödvändigt att på ett eller annat sätt ordna dessa förhållanden. Ser man nu på den differens i folkmängdens ökning som förekommer inom städerna i förhållande till landsbygden, så tror jag att detta tyder på nödvändigheten att förekomma att efter nuvarande grunder ett allt för stort antal stadsrepresentanter må tillkomma. Detta säger jag naturligtvis icke i den mening att icke städernas representanter kunna vara fullt lika dugliga och lämpliga som landsbygdens, utan med afseende på städernas och landsbygdens olikartade intressen.

Enligt de sifferuppgifter, som i betänkandet meddelats, har under dessa år från 1865 till 1887 års slut landsbygden, som vid 1865 års slut hade 3,615,000 invånare, ökats med 278,000, under det att städerna, som vid förstnämnda årets slut hade 498,000, ökats till

Om ändring af
§§ 6 och 13
riksdagsord-
ningen.
(Forts.)

841,000, eller med en siffra af 343,000 i rundt tal. Städernas absoluta tillväxt är således allenast under dessa 22 år 65,000 mer än landsbygdens. Att detta förhållande, om det skulle fortgå och representantantalet skulle bestämmas efter samma grunder som hittills, måste leda till nästan fullständig förändring af den proportion, man tänkt sig vid den nya riksdagsordningens tillkomst, synes mig vara alldeles uppenbart. Men äfven om man icke antager, att städerna tillväxa i samma grad som under de senare åren, är det likväl tydligt, att deras årliga tillväxtsiffra proportionsvis blir mycket större än landsbygdens.

En föregående talare har visserligen åberopat denna städernas tendens att växa såsom ett skäl hvarför man *nu* icke skulle reglera det ifrågavarande förhållandet. Han sade, att det skulle kunna hända, att städernas folkmängd efter 78 à 79 år vore lika stor som landsbygdens, och att det då vore obilligt att afskära eller förminska antalet af deras representanter. Nyss anförde jag det förhållandet, som är obestrifligt, att städernas folkmängd växte fortare än landsbygdens, men att de skulle växa så fort, som nämnde talare nu åberopat såsom skäl för att icke göra någon förändring, det tror jag att man icke kan med skäl antaga. Om vi tänka efter hvar på tillväxten af städernas folkmängd beror, och orsaken dertill, att den under de sista 22 åren så mycket tilltagit, så är det ju icke så mycket till följd af ökade nativiteter eller, om jag så får säga, en naturlig tillökning, ty den procent, hvarmed städerna ökats på denna grund, är ganska liten, utan till följd af inflyttning från landsorten. Det är ekonomiska och andra förhållanden, hvilka gjort att inflyttningen under denna tid varit så stor. Denna inflyttning har verkat i dubbelt afseende: den har ökat städernas folkmängd och på samma gång dragit samma siffra från landsbygden och således reducerat dess folkmängd, efter hvilken antalet af landsbygdens representanter eljest skulle bestämmas. Landsbygden har tillika under dessa år förlorat ett betydligt antal af folkmängden, vida större än som motsvarar inflyttningen till städerna, och detta till följd af den ökade emigrationen till främmande länder. Om båda dessa förhållanden komme att modifieras, t. ex. derigenom, att det på landsbygden blefve bättre tillfälle till arbetsförtjenst och större tillgång på medel att derstädes kunna försörja sig, hvarigenom emigrationen äfven i väsentlig grad skulle minskas, kommer följaktligen tillökningen i landsbygdens folkmängd att blifva större. Dessa omständigheter göra, att man icke har skäl att antaga, att tillökningen i städernas folkmängd kommer att ske i den proportion, som under de senare åren egt rum. Vid sådant förhållande kunna de der framtidsutsigterna för städerna att komma i jernhöjd med landsbygden i afseende å folkmängden enligt min tanke icke att tagas med i beräkning. Jag tror heller icke att i ett land sådant som vårt, med dess fåtaliga befolkning och små resurser, städerna någonsin komma att få den betydelse och utsträckning, som de kunna hafva der de utgöra

hufvudstäder eller industricentra i länder, som hafva 8 till 10 gånger så många invånare i sin helhet som vårt land. Den anförda omständigheten bör sålunda icke anses vara ett hinder för att nu göra en reglering som eljest kan anses vara lämplig och billig.

De anmärkingar, som i detta afseende här blifvit framställda af en och annan talare, gälla bestämmelsen om städernas representantantal. Detta förslag, sådant det nu föreligger, skulle föranleda, att de största städernas representantantal skulle i någon mån inskränkas och nedsättas. Det är ju onekligt och framgår tydligt af utskottets betänkande. Men denna minskning är så obetydlig, jämförd med det stora antal, som dessa större städer nu hafva, att jag icke kan finna, att deri ligger någon obillighet, synnerligen om man jämför detta med andra förslag som blifvit framställda, icke blott vid denna utan vid flere föregående riksdagar, rörande reglering af dessa förhållanden. Dessa förslag hafva alla gått ut derpå, att hämma tillväxten af antalet representanter från de större städerna, och gjort det på ett sådant sätt, som alldeles icke visar mera tillmötesgående mot städerna. Utskottets förslag föranleder, att enligt 1887 års folkmängdsförhållanden Stockholms stad skulle få 20, i stället för att den nu har 22, eller, såsom vi antagligen redan vid nästa riksdagsperiod få, 23 representanter. Det vore visserligen en ej obetydlig nedsättning. Men om man fastställer en viss siffra för städernas representanter gemensamt, så gäller fördelningen deraf mellan de större och de mindre städerna endast dem inbördes, och det kan ju antagas, att samtliga stadsrepresentanterna, i fall de nu skola anse sig hafva särskilda intressen mot landsbygdens, i allt fall sins emellan äro temligen eniga, när det gäller deras egna intressen.

En ärad talare nämnde det resultat, hvartill man skulle komma, om man försatte sig till år 1892 och beräknade den folkmängdsökning, som antagligen till dess skulle förefinnas. Enligt hans beräkning skulle vid fördelning af samtliga städers folkmängd med den bestämda siffran 75 erhållas ett tal af 12,300 för hvarje riksdagsman och derefter skulle antalet riksdagsmän för de städer, som hade så stor folkmängd, att detta tal uppgick jemnt i folkmängds-siffran, bestämmas. När man så gör, blifver följderna, såsom af utskottets betänkande äfven synes, att det antal riksdagsmän, som sedermera återstår att fördela på de mindre städerna, blifver något större, än hvad det efter nu gällande grunder är. Väljas nemligen nu 26 riksdagsmän från de mindre städerna, skulle det då blifva 31 eller till äfventyrs något mer. Då denna fråga behandlades inom utskottet, tänkte man sig, att de större städerna hade i alla fall så stort antal representanter mot de mindre, och de mindre, som skola slås tillsammans i olika kretsar, vore så ofördelaktigt ställda i förhållande till de andra, att det vore allt skäl, att dessa mindre finge sina representanter valda efter en fördelaktigare siffra än de andra; ty de små städerna, som sammanslås 3 à 4 med en representant,

Om ändring af §§ 6 och 13 riksdagsordningen.
(Forts.)

Om ändring af
§§ 6 och 13
riksdagsord-
ningen.
(Forts.)

hafva i sjelfva verket ingen, som särskildt intresserar sig för hvar och en af dem, efter som de hafva en delad representant. Det vore derför billigt, att dessa städers folkmängdssiffror, som skulle vara bestämmande för dem, sattes betydligt lägre än för de större, som hade sjelfständiga representanter. Denna grundsats erkännes äfven i den nuvarande riksdagsordningen, der minimisiffran är satt ända till 6,000 invånare för de mindre städerna, som skulle komma att bilda valkretsar.

I afseende å de öfriga erinringar, som gjorts mot utskottets betänkande, hafva de till stor del förut upptagits och bemötts af utskottets vice ordförande. Den siste talaren anmärkte såsom en felaktighet, att utskottet icke samtidigt föreslagit ändring i 16 §, så att, för det fall att två domsagor sammanslås till en valkrets, det bestämts, hvilken domhafvande skulle förrätta valet. I afseende härå får jag nämna att denna omständighet alldeles icke undgått utskottets uppmärksamhet; men då utskottet nu framlagt förslag till ändring endast af 13 §, har utskottet tänkt sig, att, om detta förslag antoges, så skulle det kunna följas af ett annat, som innefattade nödig ändring äfven af 16 §, hvarom nu icke är fråga.

Det erinrades af samme talare, att, under det 13 § 3 mom., sådant det nu lyder, stadgar, att indelningen i valkretsar af mindre städer skall ordnas »så vidt ske kan» länsvis, utskottet utan anförda skäl ändrat detta till: »så vidt lämpligen ske kan» länsvis, och sålunda inskjutit ordet *lämpligen*. Men det torde väl icke på något sätt kunna finnas olämpligt, detta tillägg.

Beträffande derefter samme talares anmärkning mot utskottets förslag i afseende å köpingars valrätt, vill jag påpeka, att redan i nu gällande riksdagsordning finnes ett stadgande, att köpingar i fråga om riksdagsmannaval skola räknas till landet. Utskottets tillägg i detta afseende — i slutet af 4 mom. — afser endast en komplettering af nämnda stadgande, vid det förhållande, att utskottet föreslagit en regleringsperiod i fråga om indelningen af de mindre städerna i valkretsar, för hvilken indelnings verkställande det kunde vara af vigt att få tillagdt, att köpingar, fastän de blifvit städer, icke omedelbart skulle inträda i utöfning af sin representationsrätt såsom sådana, utan fortfarande finge anses tillhöra sin förra valkrets till dess regleringstiden vore tilländalupen. Jag tror icke, att det finnes något att erinra mot ett sådant stadgande.

Så har man ock anmärkt mot förslaget, att regleringsperioden borde omfatta endast nio år i stället för tio. Till hvad herr Rydin redan anført för bemötande af denna anmärkning vill jag lägga ett par ord. Det kunde nog i ett afseende vara skäl att sätta perioden till endast nio år, nämligen under förutsättning att regleringen skulle komma att ske under det mellersta året af den treåriga riksdagsperioden och sålunda i god tid — ungefär ett och ett halft år — före de allmänna omvalen. Ja, det är nog sant, att så kunde ske, men detta komme att bero på regeringen. I stället uppkomme

emellertid häraf den olägenhet, att, då valen första gången efter hvarje ny reglering skulle ega rum, man icke finge välja efter det senaste folkmängdsförhållandet, utan efter en siffra som vore ett år äldre mot hvad den behöft vara, om regleringen inträffat närmare valet, och denna olägenhet tror jag vara lika stor och till och med större än de, som skulle följa af att utsätta regleringsperioden till tio år och således oberoende af valperioden.

De öfriga anmärkningar, som här framkommit mot förslaget, vill jag icke upptaga, emedan jag anser dem redan vara tillräckligt bemöta. utan slutar med att yrka bifall till utskottets förslag.

Herr *Lindmark* förklarade sig instämma med herr *Widström*.

Herr *Ahlström*: Hvad som egentligen åsyftas med det föreliggande förslaget är ju att åstadkomma en inskränkning för framtiden i den nu alltjemt fortgående utvidgningen af antalet representanter, särskildt ifrån de större städerna. Att en sådan minskning i representanternas antal *kan* blifva nödig i den mån som städernas folkmängd tillväxer, det vill ju ingen bestrida, utan alla tyckas vara ense om, att något nå göras för att åstadkomma en ändring härutinnan. Men det är i fråga om sättet huru denna ändring skall åvägbringas som åsigtorna äro olika. I det afseendet har det förslag, som utskottet nu, lika som vid föregående riksdag, framlagt, vunnit rätt mycken tillslutning, ehuru äfven från deras sida, hvilka ansett sig böra i hufvudsak omfatta utskottets ändringsförslag, mot det samma framstälts icke så få och i sak icke heller så obetydliga anmärkningar. I dessa anmärkningar vill jag för min del till det väsentligaste instämma och jag skall också, fastän snarare af andra orsaker, komma till samma yrkande, som utaf dem föranledts, nemligen att frågan måtte återremitteras.

Från den sida, dit jag räknar mig höra, har mot förslaget anmärkts, att det kan anses otillbörligt, att förslaget gör en rubbning i den ställning, som städerna nu, med grundlagsenlig rätt, i följd af folkmängdens ökning intaga; och jag kan icke neka, att det synes mig mycket märkvärdigt, att denna kammars af landrepresentanter bestående majoritet som ju är så stor i förhållande till antalet stadsrepresentanter, att den ingenting kan hafva att frukta från städernas sida, likväl vill verkställa en, om ock liten, rubbning i ställningen till fördel för landsbygden. En sådan rubbning skulle genom förslagets antagande ega rum, i det majoriteten af landsbygdens representanter skulle komma att ökas med fem, i förhållande till hvad den nu utgör.

En annan anmärkning, som framstälts mot förslaget, är den, att det icke varit af behovet påkalladt att göra någon ändring i förhållandet mellan de större och de mindre städerna, i afseende å deras representationsrätt sins emellan; och det har framhållits, huru som genom förslagets antagande de större städerna skulle komma

Om ändring af §§ 6 och 13 riksdagsordningen.
(Forts.)

Om ändring af §§ 6 och 13 riksdagsordningen.
(Forts.)

att lida högst väsentligt. I detta afseende ber jag få påpeka, att ifrån de mindre städerna, som skulle blifva de vinnande, icke blifvit härutinnan framställt något anspråk. Något särskildt berättigande att göra rubbningen har utskottet således icke haft.

Men för min del finner jag det hufvudsakligaste hindret att godkänna utskottets förslag deruti, att jag icke kan anse, att de principer, hvarefter utskottet handlat i detta sitt förslag, äro rigtiga, utan jag håller tvärt om före, att förslaget är principiellt stridande mot de grundsatser, som innefattas i vår nu gällande grundlag. Herr professor Rydin, för hvilken man ju annars gerna böjer sig då fråga är om grundlagstolkningar, har visserligen uttalat en motsatt åsigt, men gent emot honom vågar jag sätta en annan auktoritet, som särskildt i förevarande fråga är större än han, och det är den man, som var justitiestatsminister, då förslaget till vår nu gällande riksdagsordning framlades, nemligen friherre De Geer. För att styrka, att friherre De Geer i det afseende, hvarom nu är fråga, haft en motsatt åsigt mot den, som professor Rydin säger ligga i vår nuvarande riksdagsordning, skall jag be att få uppläsa några ord ur friherre De Geers eget yttrande i frågan uti Första Kammaren vid 1884 års riksdag. Han yttrar der:

»Emellertid är det gifvet att med en stigande folkmängd någon begränsning förr eller senare måste göras, för att antalet representanter icke måtte växa ut allt för stort, men, då detta skall ske, är det efter min uppfattning både enklare och rättvisare att detta sker utan att förändra den grund, som är lagd i riksdagsordningen, utan endast genom att sätta en högre folkmängdssiffra såsom betingande rätt att välja representant», och fortsätter: »Om t. ex. för val till Första Kammaren bestämdes, att en ledamot skulle väljas för 40,000, i stället för att nu föreskrives 30,000 personer, och för städerna t. ex. i stället för 10,000 skulle till Andra kammaren väljas en för 15,000 personer, eller andra efter behovet lämpade siffror valdes, skulle antalet riksdagsmän lätt kunna reduceras, så långt som man ville.»

Och 1884 års konstitutionsutskott yttrar angående en motion liknande denna, bland annat: att en förändring af riksdagsmännens antal, der den visar sig vara nödvändig, torde »rättast ske genom förhöjning i de folkmängdssiffror, efter hvilka riksdagsmännens antal nu bestämmes», enär »genom en sådan åtgärd vunnnes syftet att förhindra det antalet af Riksdagens ledamöter blefve allt för stort, och ett dylikt sätt för begränsningens åstadkommande derjemte egde förtjensten att innebära allenast en jemkning i de för vårt riksdagssätt vidtagna grunder, medan deremot förslaget att en gång för alla bestämma riksdagsmännens antal till en viss siffra innefattade en väsentlig rubbning i dessa grunder».

Så yttrade sig utskottet 1884, sålunda i motsatt rigtning mot utskottets nu framlagda förslag. Detta förslag var förra gången då det frankom, eller vid 1888 års riksdag, beledsagadt af reservation

af tre bland utskottets medlemmar, nemligen ordföranden och två ledamöter, som med honom instämt. I denna reservation yttrar ordföranden, härads höfding Bergius: »Följaktligen skiljer sig förslaget i principielt hänseende från nu gällande lag, enligt hvilken antalet representanter är i väsentlig mån beroende af folkmängden. Då det emellertid synes mig vara tvifvelaktigt, om det kan vara lämpligt att sålunda rubba en af hufvudgrunderna i gällande riksdagsordning och uti nämnda hänseende införa ett nytt system, kan jag icke biträda förevarande förslag. Vill man nedsätta eller begränsa antalet representanter, torde detta lämpligast kunna ske genom en höjning af de folkmängdssiffror, som berättiga till val af riksdagsmän.»

Om ändring af §§ 6 och 13 riksdagsordningen.
(Forts.)

Hvarför dessa tre reseranter, som förra gången skilde sig från utskottet, nu kommit att instämma med pluraliteten inom detsamma, derom är jag visserligen alldeles okunnig. Men för mig står det fast, att det förslag, som nu är framlagdt, icke stämmer öfverens med grundsatserna i vår gällande riksdagsordning.

Jag finner mig deremot, om någon förändring skall ske, mera tilltalad af det sätt, som är valdt af herr Alin för att förekomma ökningen af representantantalet ifrån städerna, och någon annan ändring i detta afseende, än den som af honom föreslagits, tror jag icke för närvarande är nödig. Om nemligen hans reservation skulle vinna riksdagens bifall, så komme man att stanna vid status quo, och jag ber att få anföra åtminstone ett skäl, hvarför jag tror det skulle vara nyttigt, om man der någon tid qvarstode. Såsom vi veta är sedan länge fråga om en ny domstolsorganisation, en fråga, som står i samband med genomförandet af ett förändradt rättgångsväsen. Vi kunna väl hafva skäl förmoda, att det icke skall dröja så synnerligen länge — om än något tiotal år — innan denna förändring hinner genomföras. Om den kommer till stånd, sådan som den varit ifrågasatt, eller att städer med mindre än 5,000 invånare skulle i domkretsar förenas med omkringliggande landsbygd, skulle derigenom ske så stora förändringar i rikets judiciella indelning, att man då skulle hafva giltig anledning att vidtaga ändring i sättet för val af riksdagsmän till Andra kammaren, så för stad som för landet. Om man nu vidtog en sådan förändring, som herr Alin föreslagit i sin reservation, så skulle man hafva hindrat vidare tillväxt af ledamöter i Andra kammaren och gerna kunna afvakta den tid, då man kunde ena sig om en annan ordning för val till denna kammare. Detta är för mig ett skäl utom de öfriga, som blifvit anförda, att begära återremiss af frågan till konstitutionsutskottet, på det att utskottet må komma i tillfälle att taga i närmare betraktande, huruvida Riksdagen icke borde inslå på denna andra af herr Alin anvisade väg.

Herr *Stockenberg* instämde i detta anförande.

Herr *Carl Ifvarsson*: Det är alldeles icke förunderligt, utan tvärt om ganska naturligt, att en fråga om en så vigtig grundlags-

Om ändring af
§§ 6 och 13
riksdagsord-
ningen.

(Forts.)

förändring, som den nu förevarande, skall framkalla en allvarsam rådplägning, och jag vågar påstå, att det vore illa, om så ej skedde, ty det är af vigt, att frågan skärskådas från alla sidor, innan den afgöres, på det man må kunna vinna ett så ändamålsenligt resultat som möjligt. Utgående från denna synpunkt tillåter jag äfven mig att yttra några ord i frågan.

Denna fråga bör enligt mitt förmenande skärskådas från flere synpunkter. Är en förändring i detta fall behöflig och berättigad? Om så är, på hvilken bas skall förändringen byggas, huru långt skall den gå och huru skall man få till stånd ett väl redigeradt förslag i ämnet? Dessa äro de frågor, hvilka enligt min åsigt sjelfmant framställa sig till betraktelse i denna sak.

Hvad nu först beträffar frågan om behöfligheten och berättigandet, så, när städernas folkmängd sedan representationsförändringen vuxit så ofantligt i förhållande till landets, som vi se af statistiska utredningar, och således den från början antagna proportionen emellan lands- och stadsrepresentanterna i följd deraf väsentligen rubbats, samt utsigter finnas för ännu större rubbningar, anser jag denna fråga böra med obetingadt ja besvaras. Folkmängden i städerna har icke allenast på naturlig väg ökats utan denna tillökning har äfven tillkommit af flerehanda andra orsaker, såsom förstäders läggande till de större städerna, nya städers uppkomst, landtfolkets dragande till städerna i följd af der företagna större byggnadsarbeten, till hvilka Riksdagen äfven i viss mon medverkat genom frikostiga anslag. Sannolikt går det på samma sätt äfven hädanefter. Skäl saknas således icke för berättigandet.

I fråga om på hvilken bas ändringsförslaget bör byggas, antingen den af herr Nils Peterson i sin motion angifna eller den af konstitutionsutskottet föreslagna, så kunna nog meningarne vara delade. Den förra är den nu gällande, den senare är ny. Båda kunna leda till målet, och det är således mest fråga om, hvilkendera som kan samla de flesta omkring sig, och hvilken lättast kan begagnas vid förändringens genomförande. Den af herr Nils Peterson anvisade utvägen synes mig vara den enklaste, ty endast med förändring af några siffror afhjelpes oegentligheten, förslaget är jemförelsevis lätt redigeradt; men det vill synas, som det ej kunde samla nog många kring sig. Den utväg, utskottet anvisat, har synbarligen större sympatier för tillfället, men denna är svårare att bringa till klarhet och väl sammanställa med öfriga delar af riksdagsordningen.

Angående frågan om, huru långt man bör gå i detta fall, så lär detta bero på hvad flertalet anser vara skiligt. Den proportion emellan så väl Första och Andra Kammarens representanter som emellan lands- och stadsrepresentanter i Andra Kammarerna, som utskottet föreslagit, synes mig emellertid vara sådan, att den bör kunna antagas, blott man i öfrigt får saken klar.

Under alla omständigheter är det af vigt, att, när ett förslag antages, detsamma är väl redigeradt, ty i annat fall måste det antin-

gen af Riksdagen förkastas, då det kommer att slutligen pröfvas eller af Kongl. Maj:t underkännas. I hvilketdera fallet som helst skulle ju frågan förfalla och beslutet således vara ändamålslost, om ej förslaget är väl redigeradt.

Om ändring af §§ 6 och 13 riksdagsordningen.

(Forts.)

Huru vida Första Kammaren antager det af utskottet framlagda förslaget med eller utan ändringar, eller huru vida samma kammare fattar något annat beslut, ledande till frågans lösning eller ej, derom vet man för närvarande ingenting; men om något ändamålsenligt beslut skulle af Första Kammaren fattas, borde man kunna jemka sig något derefter. Af denna anledning och för att icke hafva afklippt sig möjligheten till en sådan jemkning, anser jag en återremiss till utskottet vara mest lämplig.

Men det är dock icke allenast af denna anledning, som jag anser återremiss vara erforderlig, utan det är äfven på det utskottet må komma i tillfälle att taga alla de emot dess förslag gjorda anmärkningar i öfvervägande. Det vill synas, som den föreslagna lagtexten icke vore nog tydlig för att oförändrad kunna antagas. Många anmärkningar äro gjorda och flera kunna nog göras mot densamma. Jag tillåter mig göra en. Den afser stadgandet om valen till Första Kammaren. Uti motiven har utskottet omförmålt, huru förfaras bör, både när en stads folkmängd ökas, så att den får utan samband med landsting välja representant, och när en stads befolkning minskas, så att den förlorar denna rättighet, men i lagtexten finnes endast föreskrift om det förra. Om det senare finnes icke ett ord. Förmodligen har man antagit, att sunda förnuftet skulle vara nog i detta fall, men om så är, månne sunda förnuftet icke vore nog vägledande äfven i det andra? Följdrigtigheten synes mig fordra likhet i båda dessa hänseenden och således antingen utslutande af den ena föreskriften eller införande af den andra. Att båda intagas i lagtexten tror jag dock vore försigtigast.

Då jag antager, att utskottet vill lösa frågan och således också gerna vill, att förslaget skall blifva både antagligt och så klart och ändamålsenligt som möjligt, vågar jag jemväl antaga, att utskottets herrar ledamöter icke skola motsätta sig en återremiss i ändamål att på möjligen bästa sätt befrämja frågans lösning.

På grund af hvad jag anfört, yrkar jag frågans återremitterande till konstitutionsutskottet.

Häruti instämde herr *Stjernspetz*.

Herr Rydin: Jag anhåller att få uppläsa ett stycke ur friherre De Geers anförande i Första Kammaren under 1887 års andra riksdag, då förslag till ändring i 13 § riksdagsordningen behandlades. Friherre De Geer yttrade då: »För min del tror jag att antalet ledamöter i Andra Kammaren nu nått den höjd, att man bör vara betänkt på att förebygga, att denna ökning kommer att tillväxa med samma hastighet som hittills. Det enklaste och, om man utslutande

*Om ändring af
§§ 6 och 13
riksdagsord-
ningen.*

(Forts.)

ser på det bestående, äfven det riktigaste vore att söka sådana siffror. som åstadkomma lika stor inskränkning eller begränsning för alla valkorporationer.

Men oafsedt svårigheten att finna sådana siffror utan att upphäfva sambandet emellan kommunerna och riksdagsmannavalen, tror jag icke att man på detta sätt skulle kunna komma till ett fullt tillfredsställande resultat, hvilket sedermera i en framtid kunde läggas till grund för de vidare inskränkningar, som då kunna blifva behöfliga på alla håll.

Då i den nuvarande riksdagsordningen infördes det stadgandet, att i allmänhet en folkmängd i städerna af 10,000 personer skulle hafva rätt att välja en riksdagsman mot en folkmängd på landet af 20,000, anfördes därför i motiven och på andra håll många skäl. Det hufvudsakligaste var måhända att söka åstadkomma en motvigt mot den klass på landet, som genom den nya riksdagsordningen skulle få ett allt för stort inflytande.»

Jag kan för den skull icke finna annat än att jag haft rätt, då jag yttrade, att det är två grunder för representantantalets bestämmande uti nu gällande riksdagsordning, nemligen å ena sidan skilnaden mellan städerna och landsbygden och å den andra skilnaden mellan 10,000 och 20,000 valmän för en riksdagsman. Man får icke haka sig fast vid endast den ena.

Herr Månsson: Att detta förslag skulle komma att af kammaren bedömas och betraktas på många olika sätt, var ju tydligt; och likaledes hade man anledning vänta, att många anmärkningar skulle framställas mot detsamma, ty jag tror icke, att det står i menlig förmåga — och det har säkert heller aldrig lyckats — att framlägga ett förslag, mot hvilket man ej skulle kunna uppleta anmärkningar. Ehuru det sålunda ej var oväntadt, att vissa anmärkningar skulle komma att göras mot nu föreliggande förslag, vill jag dock öppet förklara, att hvad i den vägen hittills yttrats icke framburits med den skärpa, att det rimligen bör tillmätas någon betydelse. Jag skall i korthet bemöta hvad som i hufvudsak anförts emot den ifrågasatta lagförändringen och vänder mig då först emot den talare, hvilken framhöll såsom den enligt hans mening enda väsentliga anmärkingen, att förslaget, som väl inuefattade bestämmelser för det fall att en stads folkmängd växte, så att förändring i representantantalet komme att inträda, deremot icke innehöll föreskrift. huru man borde förfara i motsatt fall eller i händelse folkmängden minskades, så att en stad, som förut utgjort egen valkrets, borde förläggas inom landtkrets. Så vidt jag kan se, måste det i sistnämnda fall bibehållas vid det gamla, till dess den hvart tionde år inträffande regleringen rättar förhållandet. Jag vågar påstå, att förslaget innebär detta. Det har vidare framhållits såsom en vigtig anmärkning, att förslaget jeniväl saknar bestämmelser för det fall att två domsagor förenas till en valkrets. Man skulle då råka i förlägenhet an-

gående den frågan, hvilken af de respektive domhafvandena skulle förrätta valet, och en ändring i sådant syfte af 16 § skulle därför vara nödig. Ja, denna anmärkning är nog i sak riktig, men den hvilat på ett antagande, som icke på väl hundra år kan blifva en verklighet, ty vi måste komma upp till ett antal af 150 domsagor, innan sagda fall kan inträffa; och det får jag säga, att kunna vi stifta grundlagar, som duga i hundra år, så få vi vara belåtna. Emellertid skulle nu återremiss beslutas, så kan ju detta alltid blifva rättadt af utskottet, men, som sagdt, någon fara är det icke, ty det kommer att dröja, innan vi få 150 domsagor. Dessutom är det nu icke fråga om 16 § utan om 13 §, och det anmärkta förhållandet kan ju rättas genom ändring af förstnämnda §. Det har vidare gjorts anmärkningar mot förslaget, så vidt anginge sjelfva redaktionen, men de hafva samtliga förefallit mig så oväsentliga, att jag ej tecknat mig dem till minnes, och skall jag därför ej heller besvara herrarne med den saken. — Det har vidare talats om de nya grunder och principer, som ifrågavarande förslag skulle innehålla. Ja, der hafva vi sjelfva tyngdpunkten. Det förefaller mig emellertid högst besynnerligt, att sådant framhålles nu, då ett förslag föreligger, som jemförelsevis endast i ringa grad bryter med det gamla. Alla andra förslag i den vägen hafva ej emottagits med synnerlig välvilja, därför att de mer eller mindre rubbat nuvarande representanters antal i de olika valkretsarne, då deremot föreliggande förslag, som först förelades Riksdagen förra året, då rönte mycken välvilja i båda kamrarne, och inga väsentliga anmärkningar gjordes mot detsamma; och den fördelen kan man ju vara ense om att gifva detsamma, att det minst af alla hittills framlagda förslag i denna fråga rubbar nuvarande förhållanden och proportion mellan stad och land. Skall jag vara uppriktig, så tror jag, att man med alla de nu omtalade invändningarna egentligen vill vinna det, att frågan undanskjutes; man vill komma undan, se der hela saken! Jag undrar likväl om ett sådant sätt att gå till väga är rätt, då vi alla litet hvar inse att något måste göras, och då det föreliggande förslaget måste betraktas såsom i hufvudsak godt. Sådant det nu föreligger, bör det kunna tillfredsställa alla. Visserligen finnas många, som velat gå ännu längre, men genom ömsesidiga medgifvanden har nu ändtligen förslaget blifvit sådant det är. Inom utskottet var det en allmän önskan, att en förändring i representationsrätten mellan stad och land måtte komma till stånd, och detta så snart som möjligt, och man hyser utan tvifvel litet hvar en i viss mån grundad farhåga för framtiden angående vissa förhållanden i de större städerna. Denna sida af frågan är redan under diskussionen påpekad, och jag skall icke vidare inlåta mig derpå. Dock vill jag i olikhet med en föregående talare förklara, att jag icke tror, att vi hafva att i städerna söka grundvalen för det nuvarande samhällsskicket bestånd. Vilja vi trygga bestående förhållanden, tror jag tvärt om att vi böra akta oss för att utvidga de större städernas representationsrätt. Man har sagt att det skulle vara oklokt att

Om ändring af §§ 6 och 13 riksdagsordningen.
(Forts.)

Om ändring af §§ 6 och 13 riksdagsordningen.
(Forts.)

fixera ett visst antal representanter för all framtid. Det tror icke jag, ty en sådan anordning har goda skäl för sig. Först och främst vinnes derigenom en lika rätt för alla städer, vare sig stora eller små. Man dividerar hela stadsbefolkningens antal med en viss siffra, och så få alla städer välja efter den proportionen. Det blir derigenom lika rätt för alla. Äfven på landet blir fördelningen rättvisare. Ytterligare en sida af saken, ehuru af mindre vikt, är att man säkrare vet, hur stort utrymme som erfordras i Riksdagens hus genom att sålunda fixera representanternas antal; och för resten är det i många afseenden opraktiskt med en allt för talrik riksförsamling.

En anmärkning är dessutom gjord, som jag ber få vidröra.

I 13 § mom. 3 af förslaget heter det: »I hvarje stad, som eger en folkmängd af en sjuttiofemtedel af folkmängden i rikets alla städer, eller mer, utses för hvarje sådant fullt tal en riksdagsman. Öfriga städer skola, så vidt lämpligen ske kan», etc.

Det är detta ord *lämpligen*, som herr Ljungman tycker så illa om. Det heter nu: »så vidt ske kan» och här står »så vidt *lämpligen* ske kan». Våra småstäder indelas i valkretsar och detta länsvis, så vidt det lämpligen kan ske, men utan tvång, hvilket äfven nu gällande lag i sig innebär; hela skilnaden är som sagdt den, att i nuvarande lag heter det »så vidt ske kan», och här föreslås, så vidt lämpligen ske kan, och då detta endast är en administrativ åtgärd, som ej rubbar städernas rätt i något hänseende — och för öfrigt bör väl ingen frukta att icke Konungen ordnar den saken på bästa sätt — anser jag icke denna omständighet vara af sådan vikt, som herr Ljungman velat påpeka. Det är onekligen en anmärkning af mindre betydelse, som tyckes tyda på, att man letar efter fel på grund af en viss förkärlek för egna förslag, som man vill drifva igenom. Men jag tror icke att åt vare sig denna eller öfriga här gjorda anmärkningar kan skänkas sådan betydelse, att man därför bör förkasta förslaget. Vilja herrarne återremittera frågan till utskottet, så går det ju också an, men jag anser förslaget vara sådant, att det utan skada kan antagas sådant det är, och yrkar därför bifall till utskottets förslag.

Herrar *Norén, Smedberg, Larsson* i Fole, *De Laval, Svenson* i Bossgården, *Sjöberg, Johansson* i Strömsberg, *Jönsson* i Mårarp, *Andersson* i Löfhult och *Wieslander* instämde med herr *Månsson*.

Herr Rydin: Jag ämnar icke sysselsätta herrarne länge, utan skall fatta mig helt kort. De skäl, som anförts emot förslaget af personer, hvilka gilla grunden deri, anser jag för min del vara ganska svaga.

Den ärade talaren på hallandsbänken nämnde såsom ett skäl det, att man ansett nödvändigt i paragrafen upptaga det fallet, när en stad utgått ur landstinget och bildat särskild valkrets, men deremot ansett obehöfligt nämna det fall, då en stad återgår till landsting. Ja, det hafva vi gjort därför att det icke så sällan kan hända,

att en stad får en folkmängd så stor, att den går ur landstinget, och därför bör man vara beredd derpå; men att en stad, sedan den kommit ur landstinget, sedermera skulle gå tillbaka dit, det hör till sällsyntheterna. Dessa äro till och med så stora, att i kommunalförfattningarna icke finnes ett ord nämndt om, huru i ett sådant fall skall förfaras; och i kommunalförfattningarna vore det nödvändigt att afgöra, huru då skulle förfaras, ty det kan finnas en hel mängd förhållanden, som äro för en stad såsom särskild valkrets af den betydelse, att de måste regleras, när staden återgår till sitt landsting. Vi ansågo därför, att då det mera hörde till kommunallagarne än till sjelfva riksdagsordningen, behöfde vi ej upptaga det här, utan att bestämmelser derom skulle gifvas i kommunallagarne, utan att i det fallet något slags omnämmande behöfde inflyta i sjelfva riksdagsordningen.

*Om ändring af
§§ 6 och 13
riksdagsord-
ningen.
(Forts.)*

Vidare vill jag fästa uppmärksamheten på en omständighet, som af den förste talaren vidrördes, nemligen att genom förslaget de små städerna finge så stora fördelar. Ja, det kan så vara med de små städernas fördelar, men jag tror, att det vore af stor vikt, om man finge litet utvidgad område för att kunna sammanslå dem. Om man nemligen ser, huru de nu kunna vara sammanförda från flera län utan gemensamma intressen med hvarandra, så finner man, af hvilken vikt det är att låta dem få bilda något så när sjelfständiga valkretsar. Det var med hänsyn till de små städernas tillbakasättande, som man ansåg sig böra litet grand hjälpa upp deras ställning.

Till sist angående de större städerna och deras begränsning. Huruledes utau att svika de principer, som äro gifna med afseende på folkmängden, deras antal kan begränsas, framgår tydligt, om vi tänka oss de större städerna delade i valkretsar, om vi t. ex. tänka oss Stockholm deladt i 10 valkretsar, så, i stället för att hela staden nu har nytta af invånarantalet och dess tillväxt, skulle denna nytta fördelas på de särskilda valkretsarne, hvarigenom Stockholm med dess nuvarande invånarantal ej skulle hafva mera än 20 riksdagsmän. Det blefve nemligen med 10 valkretsar 22,000 invånare i hvarje och således två riksdagsmän för hvarje valkrets. Det skulle då icke kunna växa så fort som nu, då det endast behöfves 10,000 — eller blott 1,000 för hvarje valkrets — för att staden skall kunna få en riksdagsman till, under det deremot hvarje stad, som bildar en sjelfständig valkrets, måste ökas med 10,000 för att någon ny riksdagsman skall kunna komma in fråga att väljas.

Jag har endast velat i korthet nämna detta.

Herr Waldenström från Gefle: Nu likasom förra riksdagen kan jag icke annat än sätta mig emot utskottets förslag. Skälen dertill äro många och de äro af olika talare anförda, men hvad som egentligen är bestämmande för mig är, att det närvarande förslaget, ehuru det visserligen icke rubbar det nuvarande förhållandet mellan stads- och landsortsrepresentanternas antal, likväl rubbar de

Om ändring af principer, på hvilka den nuvarande ställningen är byggd och på hvilka §§ 6 och 13 den nu gällande representationsrätten hvilat. Att förhållandet mellan landt- och stadsrepresentanternas antal, enligt det nya förslaget, är ungefär detsamma som för närvarande, det är nemligen enligt riksdagsordningen.
(Forts.)

Om ändring af principer, på hvilka den nuvarande ställningen är byggd och på hvilka §§ 6 och 13 den nu gällande representationsrätten hvilat. Att förhållandet mellan landt- och stadsrepresentanternas antal, enligt det nya förslaget, är ungefär detsamma som för närvarande, det är nemligen enligt riksdagsordningen.
(Forts.)

Utskottet säger, »att orsaken, hvarför i den nuvarande riksdagsordningen större representationsrätt blef inrymd åt städerna, var icke blott olikheten i de kommunala, administrativa och judiciella förhållandena å landet och i städerna, utan äfven den mångfald af viktiga samhällsintressen, som koncentrerat sig i städerna»; och sedan tillägger det: »Att nu, såsom motionären föreslagit, ändra riksdagsordningens bestämmelser om Andra Kammarens sammansättning i den riktningen, att städernas representationsrätt skulle högst väsentligt inskränkas, under det att landtrepresentanternas antal skulle kunna vinna en, visserligen för närvarande obetydlig, ökning, finner utskottet vara en åtgärd, som af angifna skäl icke bör tillrådas.» Men likafullt gör utskottet sjelft sedan ett förslag, som ovilkorligen leder till det resultat, som det velat undvika; ty då man vet, huru hastigt folkmängden växer i städerna i förhållande till landsbygden, måste den dag komma, då städernas folkmängd är lika stor som landsbygdens, och då vore det orimligt, om städerna icke skulle hafva mer än hälften så många representanter i Andra Kammaren som landsbygden. Man kan visserligen invända, att sådant kan ändras; men det kommer säkert att ställa sig ganska svårt. Har landsbygden en gång fått sig tillförsäkrad grundlagsenlig rätt till $\frac{2}{3}$ af kammarens platser, så lär den nog ej afstå derifrån, huru folkmängdsförhållandena än må ändra sig. Då jag icke heller kan biträda herr Alins reservation, ber jag att få förena mig med dem, som yrka återremiss.

Herr Danielson: Då underrättelse just nu ingått, att Första Kammaren lär hafva afslagit utskottets betänkande, och således ingenting kan vinnas med en återremiss, får jag be, att denna kammare ville bifalla utskottets förslag. Jag anser, att det arbete, som föreligger i utskottets betänkande, är ett rätt godt arbete, och jag har verkligen trott, att vi på grund deraf kunnat komma till ett definitivt beslut; men då så nu ej kan ske, utan frågan för denna gång förfallit, tror jag dock, att denna kammare bör göra ett uttalande i den af utskottet föreslagna riktning, och därför ber jag, utan att ingå i bemötande af de anmärkingar, som mot förslaget i en och annan mindre väsentlig del framstälts, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Häruti instämde herrar *Erickson* i Bjersby, *Petersson* i Hamra och *Petersson* i Dänningelanda.

Herr Ljungman: Gent emot den siste talaren skall jag be att få framhålla, huru oklokt det vore att nu fatta ett sådant beslut, som skulle göra det svårare för konstitutionsutskottet att till nästa riksdag åstadkomma något. Jag tror tvärt om, att det klokaste vi nu kunde göra vore att antingen återremittera frågan, om vi vilja åstadkomma en opinionsyttring, eller ock afslå utskottets betänkande på samma sätt som Första Kammaren redan gjort; ty det är klart, att när båda kamrarna stanna i olika beslut, och Andra Kammaren öfvergifver den ståndpunkt, som den intagit 1887 och föregående år, så lägga vi alldeles ofantliga svårigheter i vägen för konstitutionsutskottet att till nästa år komma med ett nytt, mer tillfredsställande förslag.

Om ändring af §§ 6 och 13 riksdagsordningen.
(Forts.)

Herr vice talmannen L. O. Larsson: Jag kan icke fatta, hvori de svårigheter skulle bestå, som vi skulle uppställa för konstitutionsutskottet till en kommande riksdag, om vi nu bifölle utskottets betänkande. Nog lär väl utskottet icke underlåta att nästa år, om frågan då kommer igen, taga i öfvervägande alla de invändningar, som blifvit gjorda mot det nu föreliggande förslaget. Det har gjorts åtskilliga anmärkningar af den beskaffenhet, att jag icke skulle hafva haft något emot en återremiss, på det att utskottet måtte komma i tillfälle att taga desamma i öfvervägande och sedan komma in med förslaget till kammaren igen, men nu tjenar ju en återremiss ingenting till. Skulle vi nu, sedan Första Kammaren förkastat förslaget, återremittera detsamma, så blefve det ju icke något vidare af, då frågan redan är förfallen. Då således förslaget fallit och icke kan komma till afgörande i Andra Kammaren utan att genomgå skärselden, det vill säga konstitutionsutskottet, en gång till, och då konstitutionsutskottet utan allt tvifvel både gjort sin skyldighet och naturligtvis äskar se till, att anledningarna till de invändningar, som nu gjorts, komma att undanrödjas, så förefaller det mig i likhet med flera föregående talare klokast att nu bifalla det föreliggande betänkandet, som de flesta i denna kammare i hufvudsak gilla, ty det är ju blott några smärre formella brister, som man vill taga under ny ompröfning.

Jag yrkar således, att kammaren nu måtte bifalla förslaget.

Herr *Rundbäck* instämde med herr vice talmannen.

Herr Friherre Bonde: I likhet med herr vice talmannen kan jag omöjligt dela herr Ljungmans åsigt, att genom att nu återremittera frågan konstitutionsutskottets arbete för en kommande riksdag skulle på något sätt underlättas. Jag tycker tvärt om, att dess arbete skulle försvåras, ty då nu återremiss yrkas från olika håll och i skilda syften, kan konstitutionsutskottet icke på grund af sådana vota få reda på hvad det har att göra. Derfor är det mycket bättre att, på det utskottet må få någon ledning i afseende å hvad

Om ändring af §§ 6 och 13 riksdagsordningen.
(Forts.)

Audra Kammaren önskar, man här bestämmer sig antingen för det ena eller det andra, för bifall eller för afslag. Då jag för en stund sedan hade ordet, framhöll jag, att jag i hufvudsak fullständigt godkände utskottets förslag med undantag af några formella oegentligheter, som lätt skulle kunnat afhjelpas genom en återremiss; men då dessa formella brister, såsom ock af en annan talare betonats, icke äro så betydande, och utskottets förslag har vida öfvervägande förtjenster, så ber jag att få återtaga mitt yrkande om återremiss och yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Carl Ifvarsson: Sedan frågan fallit i Första Kammaren, lär det icke betyda särdeles mycket, om denna kammare antager utskottets förslag eller ej, men icke kan jag se den stora klokheten i att nu bifalla utskottets förslag, ty man kan tänka sig, att Första Kammaren nästa år vill lösa frågan på en annan bas, och då kan ett godkännande af detta förslag i denna kammare ligga emot och sålunda snarare försvåra än underlätta frågans lösning. Jag tror därför att det är klokast att återremittera betänkandet, ehuru det ej betyder mycket, hvilketdera man gör, ty frågan är ju förfallen. Jag yrkar således fortfarande återremiss.

Herr Petersson i Runtorp: Med kännedom om Första Kammarens beslut i denna fråga, återtager jag mitt yrkande om återremiss och yrkar bifall till min motion. Jag tror, att dermed skall kammaren blifva bäst nöjd.

Herr Rydin: Jag vill endast nämna, att då Första Kammaren, med afslag å utskottets hemställan, icke gått in på en återremiss i den riktning, som herrar Ehrenheims och Alins förslag afsett, så finnes det ingen ledning för bedömandet af Första Kammarens önsknningar angående de åtgärder, som böra af konstitutionsutskottet vidtagas. Här åter skulle man få en sådan ledning genom det beslut, som kammaren fattar.

Öfverläggningen var slutad. Derunder hade yrkats 1:o bifall till utskottets förslag i hvad det afsåg ändrad lydelse af 13 § riksdagsordningen. 2:o afslag å samma förslag, 3:o ärendets återremitterande till utskottet och 4:o bifall till herr Peterssons i Runtorp i ämnet väckta motion. Herr talmannen upptog till proposition hvart och ett af dessa yrkanden, af hvilka det som afsåg bifall till utskottets förslag förklarades hafva de flesta rösterna för sig. Som votering likväl begärdes, blef, sedan till kontraposition antagits yrkandet på afslag, nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren till hvilande i vidare grundlagsenlig ordning antager det förslag till ändrad lydelse af § 13 riks-

dagsordningen, som af konstitutionsutskottet framlagts i 4:de punkten af utlåtandet n:o 1.

röstar Ja;

Den, det ej vill,

röstar Nej;

Vinner nej, har samma förslag af kammaren afslagits.

Omröstningen försiggick i vanlig ordning och visade 149 ja mot 58 nej; varande alltså utskottets förslag i nu föredragna del af kammaren antaget till hvilande i vidare grundlagsenlig ordning.

I fråga om utskottets förslag till ändrad lydelse af § 6 riksdagsordningen, som härefter upplästes, anförde,

Herr Rydin: Jag yrkar bifall.

Herr Elowson: Jag yrkar afslag på den föredragna punkten.

Vidare anfördes icke. Utskottets förslag godkändes.

Punkterna 1—3.

Biföllos.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 4 e. m.

In fidem

A. E. J. Johansson.
